

Efe, Kürşat (2022). "Derleme Sözlüğü'ne Göre Amasya Söz Varlığının Sözlük Bilimsel ve Ad Bilimsel Sınıflandırılması". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. Amasya Özel Sayısı, s. 215-285.

DERLEME SÖZLÜĞÜ'NE GÖRE AMASYA SÖZ VARLIĞININ SÖZLÜK BİLİMSEL VE AD BİLİMSEL SINIFLANDIRILMASI¹

ACCORDING TO THE COMPILATION DICTIONARY LEXICOGRAPHICAL AND ONOMASTICS CLASSIFICATION OF AMASYA'S VOCABULARY

Doç. Dr. Kürşat EFE*
Amasya Üniversitesi
kursat.efe@amasya.edu.tr

Öz

Çalışmanın amacı, Derleme Sözlüğü'nde yer alan Amasya'ya ait sözcüklerin sözcük bilimi ve ad bilimi ölçütlerine göre sınıflandırmasını yapmak ve kavram alanı boyutunu ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda Anadolu ağızları sözlüğü olan Derleme Sözlüğü'ndeki Amasya'ya ait sözcükler; kavram alanlarına göre alt başlıklarda ele alınmış, yapılan sınıflandırmayla alfabetik olarak ayrıştırılmış, listelenmiştir. Derleme Sözlüğü, Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığı ile ilgili hazırlanan en kapsamlı yayındır. 1933-1934 yıllarında yapılan ilk

¹ Bu çalışma daha önce 04-07.10.2017 tarihinde Amasya'da düzenlenen ve Aralık 2017'de yayımlanan Uluslararası Amasya Sempozyumu'nda sunulan "Derleme Sözlüğü'nde Amasya'ya Ait Kelimelerin Dağılımı" adlı bildirinin genişletilmiş hâlidir. Adı geçen bildiride ilçelere göre sözcüklerin listesi verilirken bu çalışmada tüm sözcükler sözcük bilimi, sözlük bilimi ve ad bilimi yöntemlerine göre ilgili oldukları kavram alanına göre sınıflandırılmış; ayrıca ses bilgisi özellikleri kısmen de olsa günümüzdeki bazı örnekleriyle karşılaştırılmalı olarak kısa biçimde çıkarılmaya çalışılmıştır. Sözcüklerin Derleme Sözlüğü'nde yer almaları dışında herhangi bir benzerlik ve tekrar bulunmamaktadır.

* ORCID: orcid.org/0000-0002-3856-718X

derlemeler ve 1952-1959 yıllarında yapılan ikinci derlemeler sonucu altı yüz binden fazla fiş hazırlanarak Türkiye Türkçesi ağızlarının sözlüğü ortaya konulmuştur. Bu makale, daha önce "Derleme Sözlüğü'nde Amasya'ya Ait Kelimelerin Dağılımı" adıyla sunulan bildirinin devamıdır ve bu bildiriden farklıdır. Daha önceki çalışmada Derleme Sözlüğü'nde yer alan sözcüklerin çok fazla olması, sayfa sayısının yetersiz olması, çalışmanın amacının boyutsal genişliği, sözlüksel incelemelerin yer alması gibi birçok sebeple önceki bildiride yapılamayan çalışmalar bu makaleyle ortaya konulmuştur. Terim, kavram, yöntem ve sınıflandırma konusunda çağdaş ad biliminin ortaya koyduğu kuramsal alt yapıya göre gerekli sınıflandırmalar yapılmış, bu sınıflandırmalara göre de sözcükler ilgili başlık altında alfabetik olarak sıralanmıştır.

Anahtar kelimeler: Amasya ağızı, Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü (Derleme Sözlüğü), Sözlük Bilimi, Ad Bilimi, Sınıflandırma, Ses bilgisi, Söz Varlığı.

Abstract

The aim of the study is to classify the words belonging to Amasya in the Compilation Dictionary according to lexicology and onomastic criteria and to reveal the concept area dimension. For this purpose, the words belonging to Amasya in the Compilation Dictionary, which is the dictionary of Anatolian dialects; are covered in sub-headings according to concept areas, sorted alphabetically by classification and listed. Compilation Dictionary is the most comprehensive publication on the vocabulary of Turkey Turkish dialects. As a result of the first compilations made in 1933-1934 and the second compilations made in 1952-1959, more than six hundred thousand chips were prepared, and the dictionary of Turkey Turkish dialects was put forward. This article is the continuation of the paper previously presented under the name of "The Distribution of Amasya Words in the Compilation Dictionary" and is different from this paper. The studies that could not be done in the previous paper due to many reasons such as too many words in the Compilation Dictionary in the previous study, insufficient number of pages, dimensional breadth of the aim of the study, and lexical studies were presented in this article. Necessary classifications were made according to the theoretical background of modern onomastics in terms of terms, concepts, methods and classification, and according to these classifications, the words were listed alphabetically under the relevant title.

Keywords: Amasya dialect, Turkish Dialects Dictionary

Giriş

12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tedkik Cemiyeti tarafından "Söz Derleme Talimatnamesi" hazırlanarak Anadolu ağızlarındaki sözlerin derlenmesi çalışmalarına başlanmıştır. Her ilde bir derleme heyeti oluşturulmuştur. Söz derleme çalışmaları bir seferberlik duygusuyla hazırlanmıştır. İlk olarak 1939'da "Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi" yayımlanmıştır. 4. cilt "ulama" notuyla (SDD C4, 1951), 6. cilt de "Folklor Sözleri" notuyla çıktıktan sonra (SDD C6, 1952). 1957'de basılan dizinle son sayı çıkmıştır. 1962-1979 yılları arasında ek ciltle birlikte 12 ciltlik Derleme Sözlüğü hazırlanmış, bu çalışmada öncekilerle birlikte yaklaşık altı yüz bin fiş ele alınmıştır. Derleme Sözlüğü herhangi ekleme ve çıkarılma yapılmadan Türk Dil Kurumu tarafından birkaç kez yeniden basılmıştır.

Derleme Sözlüğü Türkiye Türkçesi ağızları için hazırlanmış en kapsamlı çalışma olmasına rağmen sözlük bilimi ilkelerine göre birçok yanlış bünyesinde barındırmaktadır. "DS'de iç ve dış yapı kuramsal açıdan çok iyi düzenlenmiştir. Bir kelimenin bütün varyantlarını tek maddede toplamak, yazılışları aynı fakat anlamları birbiriyle ilgisiz olan sözleri ayrı madde başı yapmak, birbiriyle ilgili birkaç anlamı bulunan kelimelerin her anlamını aynı madde içinde sırasıyla vermek (DS-I, s. VIII) modern sözlükbilimi ilkelerine uygundur. Fakat kuramdaki başarının uygulamaya yansıdığı söylenemez. DS, kuram açısından çok iyi bir sözlük olmasına rağmen uygulamada birçok hata görülmekte, iyi hazırlanmış olan kuram, uygulamada çökmektedir. Sözlük, kuramda belirlenen ilkelere uymayan, bu ilkelere çelişen binlerce maddeyi barındırmaktadır." (Güzel, 2020: 106) Hazırlandığı zamana ve şartlara göre olağanüstü bir çabayla ortaya konulan Derleme Sözlüğü günümüzdeki teknolojik gelişmelerden ve yapılan birçok yöresel - bölgesel ağız çalışmalarından faydalanılarak sözlük bilimi ilkelerine göre mutlaka güncellenmelidir.

“Derleme Sözlüğü’nde Amasya’ya Ait Kelimelerin Dağılımı” (2017) başlıklı çalışmada Amasya’ya ait söz varlığı ele alınmış, genel çıkarımları ortaya konulmuştur: “Derleme Sözlüğü’nde Amasya’ya ait 2533 kelime tespit edilmiştir. Bunlardan 1047 madde başı Merzifon’a ait kelimeler oluşturmaktadır. Kelimelerin büyük çoğunluğu Merzifon ilçesine aittir. Merzifon’a ait kelimeler 237; Merzifon ilçesi köylerine kelimeler 425; Amasya’da diğer yerleşim yerlerine ait kelimeler 233; Amasya yöresinin her yerinde bilinen ortak kelimeler 255; sadece Amasya merkeze ait kelimeler 306; ayrıca Azerî köylerine ait kelimeler de 30 madde başı olarak tespit edilmiştir. Suluova ilçesinin daha sonraları yerleşim merkezi ve ilçe olması sebebiyle ilçenin adına rastlanmamış, Taşova ilçesi ise o dönemlerde Tokat’a bağlı olmasına rağmen bu ilçeye ilgili kelimeler fişlemeye dâhil edilmiştir, bugünkü adı farklı olan Zana, Varay gibi bazı yer adlarına rastlanmıştır. Bugün Göynücek ilçesine bağlı Varay (Gediksaray) beldesine ait kelimeler Göynücek ilçesine ait kelimelerden daha fazla yer kaplamıştır. Gümüşhacıköy’den, Taşova’dan, Ziyere’den (Ziyaret kasabasından) kelimeler de yer almıştır. Gümüşhacıköy ve Göynücek gibi önemli yerleşim merkezlerinden az sayıda kelime derlenmesi ise şaşırtıcı olmuştur. Kuzalan, Moramul, Ezine/Ezinepazarı, Ilısu/Ilıksu, Gölbeyli, Efte, Kapıkaya, Heniske, Aydınlı obası, Şeyhsadi, Sarı/Sarıköy (Merzifon), Soğanlık, Merkepçikışlacığı, Boğazköy, Kızılbaş köyleri, Devciköy, Eraslan, Çoran, Kapancıağılı gibi köy isimleri sözlükte birkaç örnekle/derleme ile yer almaktadır.” (Efe, 2017:998, 999) “Derleme Sözlüğü’nden fişlenen Amasya’ya ait kelimelerin ses, şekil ve anlamsal boyutları bir başka çalışma ile ortaya konulmalı, eski Türkçeden izler taşıyan Amasya ağzı hakkında bütün özelliklerini ve değerlerini ortaya çıkaracak yeni ve farklı çalışmalar yapılmalıdır.” (Efe, 2017:999) biçiminde önceki çalışmada belirtilen amaçlar ve öneriler bu çalışmada somutlaştırılacaktır.

1. Materyal ve Yöntem

“Derleme Sözlüğü'nde Amasya'ya Ait Kelimelerin Dağılımı” (2017) adıyla tarafımda sunulan ve yayımlanan bildiride amaçlanan bu kısım yer darlığı sebebiyle aynı çalışmada yapılamamış, bu çalışmayla beklenen ve istenilen amaçlara ulaşılmıştır. Bu makale ile daha önce sunulan bildiri arasında sözcüklerin Derleme Sözlüğü'nde yer almasının ve madde başlılarıyla tanımlarının ortak ve benzer olması dışında benzerlik yoktur. Türk Dil Kurumu Yayınlarına ait Derleme Sözlüğü'ne göre sözcükler dil bilimsel, sözlük bilimsel, sözcük bilimsel ve ad bilimsel yöntemlere göre sınıflandırılmış, sözcükler alfabetik olarak listelenmiştir. Leyla Karahan'ın *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* (2014) çalışması bölge ağzının genel özellikleri için, Ebru Silahşör'ün Amasya ağzıyla ilgili iki çalışması da (2010-2011) ses bilgisi özellikleri için gözden geçirilen kaynaklar olmuştur.

2. Bulgular / Derleme Sözlüğü'ne Göre Amasya'ya Ait Sözcüklerin Sınıflandırılması

1. Aile, Kan Bağı, Yaş ve Arkadaşlıkla İlgili Sözcükler

abca: Abla. (Varay)

abu: Abla. (Merz. köy.)

ağa: Baba (Merz. mrk.)

ağbaba: Büyükbaba. (Ams. mrk.)

analık ~ analuk: 1. Üvey anne; 2. Kaynana. (Mer. ve k., Gmş.)

arvad ~ avrat: Avrat, kadın. (Gmş., Mer.)

ava I: Ağabey. (Eraslan, Mer. ve k., Ams. k.)

avuklu: Yavuklu. (Ams. mrk.)

ayakdaş: Arkadaş. (Merz. mrk.)

babalık: Kayınbaba. (Merz. diğ. köy.)

çağ ~ çağa: Bebek, çocuk. (Merz. diğ. köy.) Aile ve kan bağı başlığı uygun mu

dadaş: Büyük kardeş, ağabey. (Merz. köy.)

dığdığın dığdığın: Uzak akrabalık anlatan söz. (Merz. mrk.)

döl: Soy. (Merz. diğ. köy.)

ebe: Nine. (Merz. diğ. köy.)

ece ~ eci: Abla, büyük kız kardeş. (Sarayözü, Ezine, Mer.)

eketoka: Yaşı küçük olduğu hâlde sözleri ve işleri büyük olan (çocuk). (Merz. diğ. köy.)

elmişek: Süt kardeş. (Zana).

emişlik: Süt kardeş. (Taşova)

emmi: Amca. (Merz. mrk.)

encek II: Beş altı yaşına kadarki çocuk. (Ams. mrk.)

eş I: Kuma. (Merz. mrk.)

gede: Erkek çocuğu. (Ams. mrk.)

gişi: Koca, eş. (Merz. diğ. köy.)

görüm: Görümce. (Merz. mrk.)

güyae: Güveyi, damat. (Merz. diğ. köy.)

kağa: Erkek kardeş. (Merz. mrk.)

kıran: Çoluk çocuk. (Merz. mrk.)

nene: Büyükanne. (Merz. köy.)

oğulluk: Üvey oğul. (Merz. köy.)

tuş: Eş, yoldaş, yaşıt. (Merz. mrk.)

2. Araç Gereç (Madde-Nesne) Adları

abra II: Dara. [*<İtalyanca tara*] Teraziyi dengeye getirmek için hafif olan kefeye konulan taş, demir, çivi gibi ağırlık. (Mer. ve k.; Merz. diğ. köy.; Varay)

afsut: Kağrı tekerleklerinin üst kısmına takılan demir çember. (Varay)

ağırşak ~ ağışa kağşak: El değirmeninde iki taş arasına yatay olarak konulan tahta veya demir. (Merz. mrk.)

akan: Ekin yığınlarını yağmurdan korumak için üst tarafına yapılan hilal şeklindeki cetvel. (Saraycık, Çamsakızı Gmş., Ams.)

aktoprak: Toprak evleri sıvamak için kireç yerine kullanılan beyaz toprak. (Merz. diğ. köy.)

altafa: İbrik. (Boğazköy, Ams. k.)

anadut: Ekin demetlerini arabaya koymaya ve harmanı aktarmaya yarayan, üç, dört, beş, yedi çatalı olabilen, uzun saplı aygıt, dirgen, yaba. (Merz. diğ. köy.)

anedder: Anahtar. (Merz. diğ. köy.)

apuşka: Avcıların tüfeklerine dayanak yaptıkları bir metre boyunda, ağaçtan yapılmış, açılır kapanır bir araç. (Merz. mrk.)

arıç: Araba oku. (Gmş., Mer.)

askı: 1. İpek böceğinin koza sarması için konan çalı çırpı. 2. Avize. (Ams. mrk.)

- aş bıça:** Tek taraflı ekmek bıçağı. (Merz. mrk.)
- aşırma:** Kazan kova bakraç. (Merz. mrk.)
- aşu:** Boya yapılan kırmızı toprak. (Merz. mrk.)
- ayakçak:** Tırpanla ekin biçenlerin ayaklarına bağladıkları demet. (Mer. ve k., Varay)
- ayakçılık:** Dokuma tezgâhı pedalı. (Merz. diğ. köy.; Mer. ve k., Ams.ve k. Gmş.)
- aykırı II:** Kağnılara önden arakaya doğru uzatılan sıruk. (Varay)
- babut:** At arabası sandığı üstüne konan ağaç yatak. (Mer., Ams. ve ç.)
- baduç:** Emzikli testi. (Ams. k.)
- bağ bıkcısı:** Ağzı eğri, dişli bıçak. (Merz. mrk.)
- bardak:** Toprak testi, küçük testi; çamdan yapılmış su testisi. (Merz. diğ. köy.)
- basanna:** Destek, kaldıraç. (Ams. mrk.)
- bastancak:** Çobanların ayakta durmalarını sağlayan kafes, bağ çubuğu dikerken delik açmaya yarayan ağaç. (Ams. mrk.)
- başlamak:** Ayakkabı pençesi. (Merz. mrk.)
- bedürük çöpü:** Taranmış yünü yumak yaparken kullanılan ince değnek. (Merz. mrk.)
- beğ:** Meyve taşımaya yarayan sepet, küfe. (Merz. diğ. köy.)
- belleme:** Binek hayvanının beline sarılan keçe. (Mer. ve k., Ams. k.; Merz. diğ. köy.)
- beşli:** Beş fişek alan tabanca. (Ams. ve ç.)
- bıçkı:** Testere. (Merz. mrk.)
- bıdıl:** Acemi tavuğun ayağına takılan ip. (Merz. mrk.)
- bırakıntı:** Deniz ve kara sularının kıyılarında bıraktığı birikinti. (Ams. mrk.)
- bilevi taşı:** Biley taşı. (Merz. mrk.)
- bocut ~ boduç:** Emzikli testi. (Merz. mrk.)
- boylama:** Bir bağla boyuna takılan muska. (Ams. mrk.)
- boyra:** Ağaçtan yapılmış balyoz. (Merz. mrk.)
- buylu:** Kağni, araba tekerleğine çakılan tahta çivi. (Merz. mrk.)
- büşürgeç:** Saçta yufka ekmeği pişirmeye yarayan tahta aygıt. (Merz. mrk.)
- cap:** Küp, sırlı su küpü. (Merz. mrk.)
- carcur I:** Şarjör. Ziyere, Ams.
- cava:** Doğum yaklaşınca hayvandan gelen su. (Merz. mrk.)
- cığıştak:** Hayvan sürmede kullanılan zincirli *bizlengiç*. (Merz. mrk.)

- cibildek ~ çipildek:** Sulu çamur. (Merz. mrk.)
cinarabası: Bisiklet. (Merz. mrk.)
cobut: Kısa, kalın sopa. (Merz. mrk.)
cuğul: Ekin başaklarının toplanmış şekli. (Sarıköy, Mer.)
cüher: Türbeden alınan toprak. (Merz. mrk.)
cüre: Küçük zurna. (Merz. mrk.)
çapıt ~ çaput: Eski bez parçası. (Merz. diğ. köy.)
çatal iğne: Çengelli iğne. (Merz. mrk.)
çatlak: Tabanca, tüfek kapsülü. (Merz. mrk.)
çaynık: Çaydanlık. (Merz. mrk.)
çeğle: Kumdan büyük, çakıldan küçük taş. (Merz. mrk.)
çek: Hallaç tokmağı. (Çoran, Mer.)
çerik: Parça, yarım. (Merz. mrk.)
çeten ~ çeteni: Saman taşımak için kağnyaya konulan büyük sepet. (Merz. mrk.)
çingil: Cam bilezik. (Merz. mrk.)
çingilli: Demirden, bakırdan yapılmış süs eşyası. (Merz. diğ. köy.)
çıt ~ çıtı: Asma kilit. (Ezinepazarı, Mer.)
çıtmık: Çıra. (Ams. mrk.)
çirkif: Gübre. (Ams. mrk.)
çomça: Kepçe. (Merz. mrk.)
çögür: Bir tür tambur. (Merz. diğ. köy.)
çömlek: Çömlek. (Mer., Gmş.)
çöpük ~ çöpür: Yünün kirliliği ve çöpü yerleri. (Mer., Azerî k., Mer.-Ams. 'çöpük')
daban II: Döşeme. (Zana; Ams. ve ç.)
daraklık: Bir çeşit şimşir. (Ams. mrk.)
dastar: 1. Sofra bezi. (Ams. mrk.) 2. Ekmek örtüsü. (Mer., Zana)
daş yoku: Değirmen taşının yontulduktan sonraki hâli. (Ams. ve Mer.)
daşlantı: Buğday, bulgur yıkanıp elenmesiyle geriye kalan kısım. (Zana ve ç.)
davlu: Çarık yapmak için ham deri. (Merz. köy.)
defe: Dokuma tezgahının temel kısım. (Merz. köy.)
değirmenlik: Değirmene götürülecekler. (Merz. mrk.)
devek: Asma kütüğü. (Zana)

dımbı: Ağaçtan ya da topraktan yapılmış küçük yayık. (Hamamözü, Gmş., Mer. k.)

dikme: Fidan ve ağaç dallarından yapılan kazık. (Merz. diğ. köy.)

dilme: Dört köşe kesilmiş ağaç. (Merz. mrk.)

dingil taşı: Duvağın altına konulan tas. (Merz. diğ. köy.)

dingildek: Yüksek, dengesi bozuk yük. (Merz. diğ. köy.)

dipçik: Hayvan yuları. (Merz. diğ. köy.)

diplik: Hayvanın başlık kısmına bağlanan uzun ip. (Merz. diğ. köy.)

dirğen: Ucu çatallı tarım aygıtı. (Merz. diğ. köy.)

dişengi: İple ilmik atarak hayvanların ağızına vurulan gem. (Merz. diğ. köy.)

doğeç ~ döğeç: Tahta havan ve eli. (Merz. mrk.)

dolap: Kuyuları temizlemek için kullanılan tertibat. (Merz. diğ. köy.)

dögensilik: Döven oku. (Merz. diğ. köy.)

dömbek: Afyon konulan kap. (Merz. diğ. köy.)

dudak: Sapanın kullanılmasına yarayan kol. (Zana)

dutak: Tencere tutacağı. (Ams. mrk.)

düğdü: Balta, keser, kazma gibi aygıtların çivi çakmaya yarayan kısmı. (Merz. diğ. köy.)

düğen: Döven. (Merz. diğ. köy.)

düğendürün: Dövenin oku. (Merz. mrk.)

düğensürü: Düven oku. (Sarıköy-Mer.)

düldül: Dürbün. (Merz. mrk.)

dürü: 1. Hediye. (Gmş.) 2. Gelin çeyizi. (Mer.)

düzgünlük: Makyaj malzemeleri. (Mer. ç.)

ebede II: Düğün günü geline verilen hediyeler. (Ams.; Ams.mer.ilçe ve köyleri)

ecene: Marangoz delik kesme aleti. (Taşova, Mer. ve k.)

efsecek: Tahılın toprak ve taşlarını ayıklamaya yarayan tahta kalınlığında ve daire biçiminde ağaçtan yontularak yapılan bir araç. (Taşova)

eğre: Kağnılarda okun mazıdan çıkarılması için takılan eğri çivi. (Merz. mrk.)

eğseri: Döğme ya da köşeli büyük çivi. (Zana, Taşova, Kıranga)

eğsiran: Kazandaki hamuru kazmaya yarayan araç. (Merz. diğ. köy.)

ekecek: Tohum. (Merz. diğ. köy.)

el ağacı: Dokuma tezgâhlarında kullanılan ağaç parçası. (Merz. köy.)

el altı: Yazı yazarken kâğıdın altına konulan altlık, sümen. (Merz. mrk.)

elbeşik: Saatçilerin kullandıkları bir tür kıskaç. (Ams. mrk.)

elenti: Arpa, buğday vb. (Merz. mrk.) kalburdan geçirilmiş kısmı. (Merz. mrk.)

ellik: Ekin biçerken sol ele takılan araç. (Ams. mrk.)

elsun: Toprak küreği. (Ams. mrk.)

em: İlaç. (Merz. diğ. köy.)

eneme: Tohumluk buğday. (Ams. mrk.)

ersin ~ ersun ~ erşün: Ateş küreği. (Mer., Ams., Şehsadi)

esnek: Dizgin. *Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yönleltmeye yarayan kayış.* (Ams. mrk.)

eşelek: Elma, armut vb. çekirdekli kısmı. (Merz. diğ. köy.)

et toprak: Yumuşak toprak. (Ams. mrk.)

filke: Musluk. (Taşova, Mer. ve ç.)

foşel: Av tüfeği. (Merz. diğ. köy.)

gamka: Yonga. (Ams. mrk.)

gapçuk: Tahıl kabuğu. (Ams. mrk.)

garavu: Dövenle boyunduruğu bağlayan L şeklindeki ağaç parçası. (Zana)

gauz: Kabuklu taneler. (Merz. mrk.)

gayma: Kâğıt lira. (Merz. mrk.)

geçgere: Taş, toprak vs taşımaya yarayan araç. (Ziyere, Mer. ve k.)

gedik: Dükkanın devrilmesi sırasında içinde bırakılan mal. (Merz. mrk.)

gelberi: Ocaktan ateşi çekmek için kullanılan araç. (Merz. mrk.)

gelep: İp çilesi, kelep. (Merz. mrk.)

gem: Döven. (Merz. mrk.)

gerimşek II: El değirmeninde deliğe konulan demir araç. (Merz. diğ. köy.)

germeç I: Sınırı belli etmeye yarayan perde. (Merz. diğ. köy.)

geveze: Sürü hayvanlarındaki çan. (Merz. diğ. köy.)

gevük: Askılık; deste bağlamaya yarayan çatallı çubuk. (Ams. mrk.)

gez: Silahın ucundaki kertik. (Merz. mrk.)

gezerli: Dingil yatağının kağnıda genmiş olması. (Merz. mrk.)

gılıf: Kılıf. (Zana ve ç.)

gırlık: Hayvan kırkmaya yarayan makas. (Merz. diğ. köy.)

gırma: Av tüfeği. (Merz. mrk.)

gıygi: Keman. (Merz. mrk.)

gonak: Başta olan kepek. (Merz. diğ. köy.)

- gögnük:** Olmuş meyve. (Ams. mrk.)
göp: Kağının önündeki tahta. (Ams. mrk.)
görda: Bir tür kılıç. (Ams. mrk.)
göz III: Değirmen taşları. (Merz. diğ. köy.)
göz: Bağ çubuklarının tomurcuğu. (Merz. diğ. köy.)
gubura: Bir tür tabanca. (Merz. mrk.)
güdük: Tahıl ölçüsü (Sarıköy)
gülâp: Mentеше, kapı sürgüsü. (Ams. mrk.)
güzgü: Ayna. (Ams. mrk.)
güzkesiği: Sonbaharda kesilen odun. (Ams. ve ç.)
hapenk: Kepenk. (Merz. mrk.)
hapsut: Kağı tekerleğinin parçaları. (Merz. diğ. köy.)
harlak: Güneşten ve bakımsızlıktan gevşemiş toprak. (Merz. mrk.)
havzal: Ufak taşlı kumlu toprak. (Merz. mrk.)
hayka: Tekerleğin düşmemesi için dingilin başına geçirilen somun. (Merz. mrk.)
helik II: Duvar örülürken boşluklara konulan ufak taşlar. (Merz. mrk.)
helke ~ helki: Kova. (Sarayözü, Ezine, Mer., Taşova 'helki')
herék: Bitkilere destek için dikilen sırk. (Ams. mrk.)
hersün: Ateş küreği. (Merz. diğ. köy.)
honça: Hamur tahtası. (Ams. mrk.)
horum: Biçildikten sonra deste hâlinde konulan ot. (Ams. mrk.)
hotla: Olta. (Ams. mrk.)
hörtle: Sulu çamur. (Mer., Ams.)
humarcık: Bebek. (Merz. mrk.)
hüsgü: Gübre. (Merz. mrk.)
ılgıdık: Beşik. (Merz. mrk.)
ilengeri: Büyük, yayvan kap. (Merz. diğ. köy.)
isbit: Araba tekerleğinin ağaç kısmı. (Merz. mrk. ve köy.)
işkence: İki tahtayı sıkıştırmaya yarayan alet. (Merz. diğ. köy.)
ivitlemek közegü: Maşa. (Merz. mrk.)
kabalak: Bir çeşit başlık. (Merz. mrk.)
kafa kâğıdı: Nüfus cüzdanı. (Merz. mrk.)
kakma: Yonga, ağaç kırıntısı. (Merz. mrk.)
kalyon: Pipo, ağızlık. (Merz. diğ. köy.)

- kamga:** Yonga, iri talaş. (Merz. mrk.)
- kapaklı:** Bakır sahan. (Merz. diğ. köy.)
- kapanca:** Soba borusu. (Merz. mrk.)
- kapçuk:** Tahıl tanelerinin kabuğu. (Merz. mrk.)
- karacağ:** Parmaklık. (Merz. mrk.)
- karaoğ:** Döven ile boyunduruk arasındaki uzun ağaç. (Ams. mrk.)
- kaş:** Semerin iki yanındaki ağaçlar. (Merz. mrk.)
- kazğı:** Sıyırğı. (Merz. mrk.)
- kazıl:** Çuval dikmekte kullanılan ip. (Merz. mrk.)
- keğük:** Meyve toplamaya yarayan değnek. (Merz. mrk.)
- kejgere:** Toprak ve tuğla taşımaya yarayan araç. (Merz. mrk.)
- kelek II:** Hayvanların boyunlarına takılan çingirak. (Merz. diğ. köy.)
- kelep:** İplik. (Taşova, Mer.)
- kelete I:** Hemen kullanılmak için öğütülen az ölçüde buğday, tahıl. (Merz. mrk.)
- kelgaz:** İdare, kandil. (Merz. mrk.)
- kemre:** Gübre, tezek. (Merz. mrk.)
- kepi:** Keçe. (Merz. mrk.)
- kes:** İri saman. (Merz. mrk.)
- keşen:** Sürülen tarladaki toprak parçalarını ufaltmak için kullanılan çalı, tahta sürgü. (Taşova)
- kevik:** Hevenk, sepet vb. şeyleri asmak yarayan ağaçtan yapılmış çengel, çivi. (Taşova, Mer.)
- kevrek:** Kendir sapı. (Taşova)
- kevük:** Meyve toplamaya yarayan ağaç. (Ams. mrk., Taşova)
- kezek:** Bele ya da çapaya sıkışmış toprak parçası. (Ams. mrk.)
- kıdılık:** Boyna takılan gerdanlık. (Merz. mrk.)
- kığıçtak:** Ucunda birkaç tane halka ya da küçük çingirak bulunan, sopa. (Merz. mrk.)
- kılıcı:** Saban ökçesini oka bağlayan ağaç parçası. (Merz. diğ. köy.)
- kıymak:** 1. Cevizin yarısı. 2. Ceviz içinin dörtte biri. (Taşova, Mer.)
- kıymuk:** Yonga, kıymık. (Merz. mrk.)
- kıypık:** Ağaç yongası. (Merz. mrk.)
- kilik:** Çekirdek. (Ams. mrk.)
- kirkit:** Dokumacılıkta atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, demirden ya da ağaçtan yapılmış dişli araç. (Çoran, Ayrancı, Küpeli)

- kirtik:** Ufalanmış sabun parçası. (Merz. köy.)
- kitre:** Zamk. (Merz. mrk.)
- koltuk kaması:** Bir kayışla omza asılan, kın içerisinde koltuk altında taşınan büyücek kama. (Merz. köy.)
- kopça:** Düğme. (Merz. mrk.)
- korsanguç:** Fırındaki ateşi karıştırmaya yarayan uzun sırık. (Merz. mrk.)
- kozak:** Çam, meşe, haşhaş vb. ağaçların bitkilerin meyvesi, kozası. (Merz. köy.)
- ködük:** On iki ya da on beş okkalık tahıl ölçüğü. (Ams. k.)
- köken:** Kavun, karpuz, kabak gibi bitkilerin toprak üstündeki dalları. (Merz. mrk.)
- köp:** Kağrı arabalarının ön ve arkasına enlemesine konulmuş iki uzun ve yassı tahta. (Ams. mrk.)
- köpelek:** Köstebeklerin tarlalarda kabarttıkları, yığdıkları toprak. (Merz. mrk.)
- kösküç:** Ucu sivri kazık. (Ams. mrk.)
- kösüre:** Bileği taşı. (Merz. diğ. köy.)
- köşe:** Deriden kesilmiş, çarık dikmekte kullanılan sıırım. (Merz. mrk.)
- kundak:** Üzüm salkımı. (Merz. mrk.)
- kuşkane** (guşane): Tencere. (Merz. mrk.)
- kücü:** Heybe dokumakta kullanılan, üzerine teller çakılmış tahta, basit dokuma aleti
- künet:** Ekmek tepsi. (Merz. köy.)
- küpelî:** Kulplu kazan. (Sarıköy-Mer.)
- küskü:** Taş kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk ya da ağaç, basit kaldıraç. (Merz. köy.)
- lengeri:** Bakır tepsi. (Merz. mrk.)
- lime:** Tuğla (Taşova, Ams. k., Mer.)
- loğ:** Toprak damlarda, yollarda toprağı ezmek için kullanılan taş silindir. (Merz. köy.)
- lüle:** Su akan musluksuz boru. (Ams. mrk; Merz. köy.)
- mamer:** Dokuma tezgâhında boy ipliklerini germeye yarayan ağaç parça. (Merz. köy.)
- mangaş:** Cımbız. (Merz. köy.)
- mantı / mantu:** Sapsız bıçak, çakı; bıçak ve çakının demir kısmı; kullanılmış, eskimiş bıçak, çakı ağzı. (Merz. köy.)
- matarak:** Sopa. (Merz. mrk.)

mazi: Kalın ağaç dingil. (Merz. diğ. köy.)

mehel: Çapa. (Merz. diğ. köy.)

mengül: Bilezik. (Merz. diğ. köy.)

meres: Köpeklerin boynuna takılan demirli halka. (Merz. mrk.)

mil: Selin getirdiği kumlu, çamurlu toprak. (Merz. mrk.)

mincine: Su fıçısı. (Merz. köy.)

mitil: Yüz geçirilmemiş yorgan, şilte. (Merz. mrk.)

modul: Hayvan dürtmeye yarayan çivili değnek. (Ams. mrk.)

möhre: Nal delme aracı. (Ams. mrk.)

murç: Tıraşta kullanılan sivri uçlu demir, taşçı kalemi. (Merz. mrk.)

namazlağı: Seccade. (Merz. köy.)

nelbek: Küçük sahan. (Ams. mrk.)

nodul: Üvendirenin ucundaki sivri demir. (Merz. köy.)

nüğü: İki yüz dirhemlik ağırlık ölçüsü. (Ams. mrk.)

ocakeşse ~ ocak eşeği: Ocakta odunları dayayarak çatmaya yarayan üç ayaklı ve ön tarafı başlıklı demir araç, sacayağı. (Merz. köy.)

oklağaç: Oklava. (Merz. köy.)

olu: Denge, yüke bağlanan ipi bükerek sıkıştırmak için kullanılan sopa. (Merz. köy.)

omce: Çam kütüğü. (Heniske)

oruk: Otlaktaki hayvanın ayağına bağlanan uzun ip, köstek. (Ams. mrk.)

oturak I: Lazımlık. (Merz. mrk.)

oturak II: Kanepe. (Merz. mrk.)

öğendere: Hayvanları dürtmekte kullanılan ucu bizli değnek, üvendire. (Merz. köy.)

öğür: Hayvanı çayıra bağlamaya yarayan ip, yular, urgan. (Sarayözü, Ezine, Mer.)

ön göp: Kağnılarla döşemenin ön tahtası. (Merz. mrk.)

paçak: Bıçak. (Merz. mrk.)

palas: Minder. (Ams. mrk.)

papak: Kalpak. (Ams. mrk.)

pırlıklı mum: Camide kandil gecesini yakılan kâğıt gülle süslenmiş mum. (Merz. mrk.)

pişek: Yayık döğeci. (Merz. mrk.)

pişirgeç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçimindeki tahta araç. (Ams. mrk.)

- pul:** Düğme. (Merz. mrk.)
- pürbüçük ~ pürpüçük:** Parça parça, azar azar (alınan şeyler). (Merz. köy.)
- salğada:** Armağan olarak alına eşya. (Merz. mrk.)
- sancı çubuğu:** Sancılanan hayvanın karnına iyileştirmek inancıyla vurulan çubuk. (Merz. mrk.)
- saplum:** İğneye takılan bir sap iplik. (Taşova)
- seğerden:** Büyük ayakkabı kalıbı. (Ams. mrk.)
- seki:** Sedir, kerevet. (Merz. mrk.)
- sergi:** Yayı, kilim; sofraya bezi, örtü. (Merz. mrk.)
- sındı:** Makas. (Ams. mrk.)
- sıyırğı:** Gübre atmaya yarayan büyük kürek. (Merz. mrk.)
- sindik:** Civa. (Taşova, Mer.)
- sitili:** Kova. (Merz. mrk.)
- sodır:** Gübre. (Merz. diğ. köy.)
- sormuk:** Emzik. (Merz. mrk.)
- susak I:** Ağaçtan oyulmuş su kabı, maşrapa. (Merz. diğ. köy.)
- susak II:** Değirmencilerin öğüttükleri tahıldan emekleri karşılığında pay almak için kullandıkları ölçek. (Merz. diğ. köy.)
- süngüt:** Suyun buharlaşmasından geriye kalan kireç, tortu. (Merz. mrk.)
- sürgü:** İçerden kapanan bir çeşit kilit. (Merz. mrk.)
- sürgün I:** Ağaç filizi. (Merz. mrk.)
- şaplama:** Şap ve tuzla tabaklanmış deri. (Merz. mrk.)
- şapşal:** Ağzı geniş fıçı. (Merz. mrk.)
- şapşalak:** Bakır ya da teneke maşrapa. (Gmş.)
- şavul:** Çekil. (Merz. mrk.) *Ucuna küçük bir ağırlık bağlanmış ipele oluşturulan, yer çekiminin doğrultusunu belirtmek için sarkıtılarak kullanılan bir araç, şakul, çekül.*
- şebek:** Topaç. (Merz. mrk.)
- şebes:** Bir çeşit gem. Mer. Taşova
- şele:** Yük. (Ams. mrk.)
- şinavat:** İçinde üzüm ezilen tekne. (Merz. diğ. köy.)
- şinik:** Tahıl ölçeği. (Merz. mrk.)
- tahra:** Bir çeşit budama bıçağı. (Merz. mrk.)
- tahtambeç:** Tahta karyola, kerevet. (Mer. ve ç. Gmş.)
- tahtaterlik:** Arkası olmayan, ökçesiz terlik. (Merz. mrk.)
- takatuka:** Şeker kırmaya yarayan ağaç havan. (Ams. mrk.)

tapan I: Tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan ağaç araç, sürgü. (Merz. diğ. köy.)

tar: Tavukların türediği ağaç. (Ams. mrk.)

taş enek: Taş bilye. (Merz. mrk.)

tavlar: Su kovası. (Merz. mrk.)

tehliz: Sedir. (Merz. mrk.)

tekleme: Kerestelik ağaç. (Merz. mrk.)

teksivrik: Cılız. (Merz. mrk.)

teпки: Bel denilen tarım aracının ayakla basılan tahta bölümü. (Merz. mrk.)

terki heybesi: At eyerinin arkasında olan heybe. (Merz. mrk.)

terlik: Dokumacılıkta yatay atılan iplik. (Merz. mrk.)

tezek: İri toprak parçası. (Merz. diğ. köy.)

tezeker: Masuraya sarılacak iplik çilesinin takıldığı araç. (Merz. mrk.)

tezene: Mızrap. (Merz. diğ. köy.)

tıkız: Dar; ekime elverişli olmayan sert, katı toprak. (Merz. diğ. köy.)

tilki: Yayık. (İlisu, Ams.)

tilki: Yarım karpuz kabuğu biçiminde ağaçtan oyulmuş ekmek kabı. (Merz. diğ. köy.)

tille I: Baston, değnek. (Gmş.)

tille II: Et asılan çengel. (Merz. diğ. köy.)

tirki II: Un, yağ vb. şeyler için kullanılan ağaç çanak. (Ams. mrk.)

tola I: Yünü ya da kılı alınmış ham deri. (Merz. mrk.)

tola II: Kuyudan su çıkarmaya yarayan kova. (Merz. mrk.)

ton: Koyun ve keçilere takılan büyük çan. (Merz. mrk.)

topuz: Ucu yumru biçimindeki yuvarlak değnek. (Ams. mrk.)

tor: İnce örgülü balık ağı. (Merz. mrk.)

tutu: Nişanlıların birbirlerine gönderdikleri armağan. (Ams. mrk.)

urğan: Urgan. (Merz. köy.)

üsküf: Nargile başlığına geçirilen madensel kafes. (Merz. mrk.)

üsküre: Topraktan yapılmış, çorba tası, çukur çanak. (Merz. mrk.)

vala: İnce tel elek. (Merz. mrk.)

yağlık: Mendil. (Merz. mrk.)

yan ~ yanaltı: Sedir, sedir şiltesi. (Merz. mrk.)

yapaz: Çimli ve sert topraklar için kullanılan saban. (Merz. mrk.)

yapınca: Çoban yağmurluğu. (Ams. mrk.)

- yaşmak:** Başla birlikte yüzü, ağzı kapatan örtü. (Merz. diğ. köy.)
- yavar:** Arkin önüne yığılan toprak. (Ams. mrk.)
- yavaşa:** Huysuz hayvanlara nal çakılırken burunlarına takılan ağaç kıskaç. (Merz. mrk.)
- yaygı:** Hasır, çul, kilim gibi serilen şeyler. (Merz. mrk.)
- yayık:** Yoğurt ya da süttten yağ çıkarmaya yarayan araç. (Merz. mrk.)
- yelönü:** Harman savrulurken, biriken cılız tahıl taneleri. (Merz. köy.)
- yılmık:** Küçük parça, artık. (Merz. köy.)
- yonga:** Yontulmuş küçük odun parçaları, talaş. (Merz. mrk.)
- yuvak:** Loğ taşı, toprak damı düzlemek ve pekiştirmekte kullanılan taş silindir. (Ams. mrk.)
- yüz alagı:** Fırına odun yandıktan sonra atılan çalılar. (Merz. mrk.)
- zahma:** Üzengi kayışı. (Merz. mrk.)
- zahra:** Yemeklik tahıl. (Merz. mrk.)
- zantur:** Santurda denilen saz. (Merz. köy.)
- zerze:** Kapı zinciri. (Merz. mrk.)
- zınnık:** Zehirli bir nesne. (Ams. mrk.)
- zıpçı:** Zurna kamışı. (Merz. mrk.)
- zıpçık:** *Pištov*. [*< Bulgarca Tek atış yapılabilen bir tabanca türü.*] (Merz. köy.)
- zırıl:** Oksijeni alınmış cıva. (Merz. mrk.)
- zırnık I:** Bulaşık taşı. (Merz. mrk.)
- zırnık II:** Oksijeni alınmış cıva. (Merz. mrk.)

3. İnsan ve Hayvan Bedenleri ile İlgili Sözcükler

- alın şakı:** Alnın ortası, iki kaşın arası. (Merz. mrk.)
- almacık:** Kalça kemiği, uyluk başı. (Taşova)
- an I ~ anık ~ annuk:** 1. Saçın ayrılma çizgisi; 2. Eklem, mafsal, boğum. (Mer., Ams. k.; Merz. diğ. köy.)
- arın:** Alın. (Gmş., Mer.)
- arış:** Kolun dirsekle bilek arasındaki kısmı. (Merz. diğ. köy.)
- avrupa:** Bir çeşit saç traş, başın ön tarafında bırakılan saç, kâkül. (Varay)
- badi parmak:** İşaret parmağı. (Merz. mrk.)
- barsuk:** Bağırsak. (Merz. mrk.)
- bıkanak:** Ayak, bilek, diz eklemi. (Ams. mrk.)
- bıkın:** Omurga. (Merz. mrk.)
- bıttış:** Kadınların cinsiyet organı. (Merz. mrk.)
- bürçek:** Saç, kâkül. (Ams. mrk.)

- cırnak:** Tırnak, pençe. (Merz. mrk.)
cicik: Meme. (Merz. diğ. köy.)
çav: Hayvanların erkeklik organı. (Ams. mrk.)
çöpür II: Keçi kılı. (Merz. mrk.)
çöz: Bağırsak. (Merz. mrk.)
daban I: Ayak altı (Zana)
dal: Kol. (Ams. ve ç.)
dal: Omuz, omuz başı. (Merz. köy.)
daşlık: Kümes hayvanlarının midesi, katı, taşlık. (Merz. köy.)
dıngıldak I: Bingıldak. (Çoran)
dızık: Kıç, makat. (Merz. mrk.) sarı-
dobak III: Saçsız baş. (Zana, Ziyere, Mer. ç.)
döl yatağı: Rahim. (Merz. mrk.)
döş: Göğüs, bağır. (Merz. köy.)
dumbuz: Yumruk. (Azer göç.)
eğe kemiği: Kaburga kemiği. (Merz. mrk.)
eğecen: Eklem yerleri. (Merz. diğ. köy.)
eğni: Vücut, beden. (Merz. diğ. köy.)
etek: Derinin karın tarafı. (Zana)
eze: Avuç ortası, aya. (Merz. mrk.)
galak: Erkek at ve eşeğin cinsiyet organı. (Merz. diğ. köy.)
gaşam: Avuç (Zana)
gıç: Bacak. (Merz. diğ. köy.)
gödek: Kısa boy. (Mer. ç.)
hırtlak: Gırtlak. (Merz. diğ. köy.)
imik: Beyin. (Ams. mrk.)
kemirtlek: Gırtlak, hançere. (Merz. mrk.)
kıç: Ayak. (Merz. mrk.)
kıdık: Gerdan, çene altı. (Merz. mrk.)
kılır: Erkeğin cinsel organı. (Merz. mrk.)
kirpik: Kirpik. (Merz. köy.)
koşam: Avuç. (Merz. mrk.)
kursak: Yürek, kalp. (Merz. mrk.)
maslahat: Erkeğin cinsiyet organı. (Merz. mrk.)
ömürtlek: Gırtlak çıkıntısı, âdem elması. (Aydınlı obası)

poç: Kuyruk sokumu. (Merz. köy.)

pörtlek: Patlak, dışarıya doğru çıkık (göz). (Merz. mrk.)

sarkanak: Kaz ve ördeklerin bacakları arasından sarkan yağ. (Merz. mrk.)

süğün: Ense. (Taşova, Mer. ve k.)

terki: Atın arkası. (Merz. diğ. köy.)

tingirdek: böbrek. (Ams. mrk.)

tök: Aşığın tümsek yanı. (Merz. mrk.)

uşaklık: Döl yatağı. (Merz. mrk.)

yağannı: Sirt. (Merz. diğ. köy.)

yön: Yüz, alnaç. (Merz. köy.)

yumurtalık: Parmağın, tırnak altında kalan iç ve uç bölümü. (Merz. mrk.)

zımbık: Yumruk. (Ams. mrk.)

4. Bitki Adları

acımak: Çok sık dallı, acı ve fena kokulu bir yaban otu. (Merz. köy.)

acımuk: Tereye benzer, yenilir ekşi bir ot. (Ams. k.)

acuk: Dağlarda yetişen bir çeşit yabanî elma. (Gmş., Taşova, Mer. ve k.)

acur: Buruşuk kabuklu, üzeri ince çizgili, boz renkli bir çeşit hıyar. (Merz. diğ. köy.)

ahnıt: Otlaklarda yetişen ve çeşitli renklerde çiçekleri olan, acı kabuklu bir ağaç. (Ams. k.)

aklara kılçuk: Siyah kılçıklı bir çeşit buğday. (Merz. diğ. köy.)

akpakla: Beyaz, kuru fasulye. (Merz. diğ. köy.)

alaf II: Hayvanların kışlık yiyeceği, saman, ot. (Merz. köy.)

alasan II: Olgunlaşmaya başlamış buğday. (Ams. mrk.)

alma: Elma. (Taşova, Varay)

altıgran: Baş aşağı altı sıralı olan arpa. (Merz. diğ. köy.)

altınbaş: Sarı, kalın kabuklu bir çeşit lezzetli üzüm. (Ams. mrk.)

aluç: Alıç ağacı ve meyvesi. (Mer. k., Gmş., Merkepçikişlağı, Ziyere)

amesken: Bir çeşit, küçük, siyah erik. (Gmş.)

anduz: Kırlarda yetişen yabani bir otun kökü olup sütü olmayan inek, koyun gibi hayvanlara yedirilir. (Ams. mrk.)

anız: Ekinin biçildikten sonra tarlada kalan kökü, sap kısmı. (Moramul)

apartu: Baharda erken biten beyaz çiçekli ot. (Ams. mrk.)

araptaşağı I: Tam olgunlaşmamış siyah incir. (Taşova)

arpacık II: Amerikan tohumlu buğday. (Ams. mrk.)

aşlama: Aşılı fidan, aşı yapılmış bitki. (Merz. köy.)

avşak: İlbaharda açan menekşeye benzer bir çiçek. (Merz. mrk.)

ay alması: Kırmızı, uzun saplı, acı meyveli, gürgene benzer bir çeşit ağaç. (Ams. mrk.)

ayagan: Kurumuş ağaç. (Ams. k.)

balbardak: Erken olgunlaşan, yeşil renkli, çok sulu armut. (Ams. k.)

başak: 1. Başak. (Azer göç.) 2. Tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan döküntüler. (Merz. k.)

bıyık: Asma filizi. (Ams. mrk.)

bodurmahmut: Salatası yapılan bir bitki. (Ams. mrk.)

boyaçili: Kökünden boya yapılan bir ot. (Merz. mrk.)

burç: Dallardaki taze yaprak. (Merz. mrk.)

bursa buğdayı: İri, açık sarı taneli buğday. (Merz. mrk.)

bük: Ova ve dere kıyılarındaki çalı ve diken topluluğu. (Ziyere, Marınca, Mer.)

cılban: Burçak (Sarı)

çakıldak: İlaç için kullanılan bir bitki. (Ams. mrk.)

çaltı: Diken, çalı. (Ams. mrk.)

çetlenbik: Çitlembik. (Merz. mrk.)

çil II: Yaprakları sebze olarak kullanılan labadanın çok tazesini. (Merz. mrk.) Toprakta yeni çıkan bitki. (Mer., Maravak)

çitime: Gri renkli, kabuğunun üzerinde sık ve birbirini kesen küçük yarıklar bulunan tatlı bir kavun. (Merz. diğ. köy.)

çördük: Yabani armut. (Merz. diğ. köy.)

çüt: Çekirdek. (Merz. mrk.)

deveçökerten: Kurak ve sert topraklı yerde yetişen dikenli ot. (Merz. köy.)

dığıl: Elma, domates gibi bitkilerin küçüğü. (Zana)

dobak I: Dalları kesilmiş ağaç. (Mer., Ziyere)

domurcuk: Tomurcuk. (Merz. mrk.)

döl III: Kavun, karpuz, kabak ve hıyarın çiçeği, dökülmemiş meyvesi. (Zana, Mer. ve k.)

döngel: Muşmula. (Ams. mrk.) (Ams., Mer. k.)

düğlek: Kavun ve karpuzun olmamışı, kelek. (Ams. mrk.)

dümenit: Erken ürün veren buğday. (Mer.ç., Mer. k.)

endürüz: Yabanî kiraz. (Merz. mrk.; Mer. ç.)

eveyik II: Sarı renkli buğday. (Merz. diğ. köy.)

fidit: Yeni dikilen bağ. (Mer. ve k., Taşova)

- firek:** Domates. (Merz. diğ. köy.)
fisge: Tohumluk küçük soğan. (Merz. diğ. köy.)
fisil: Küçük soğan. (Zana)
galgan: Deve dikenini. (Merz. diğ. köy.)
gavlağan: Çınar ağacı. (Merz. diğ. köy.)
gebere: Turşu yapılan bir çeşit pancar. (Ams. mrk.)
gernik: Bir tür buğday. (Merz. diğ. köy.)
geve: Budanan dallarda kalan kuru uç. (Zana ve ç.)
gıcıkdan otu: Isırgan otu. (Merz. mrk.)
gığışdak: Olgun başak. (Merz. mrk.)
gisga: Tohumluk küçük soğan. (Zana ve ç.)
gıynak: Ceviz içi. (Merz. mrk.)
gice çiçeği: Akşam çiçek açan bitki. (Kışlacık)
gilik: Haşhaştan alınan afyon toprakları. (Merz. mrk.)
göğelek: Ağaçlarda asalak bir bitki, ökseotu. (Mer. ç.)
göğertü I: Yeşillik. (Mer. ve k., Zana)
gözer: Buğday. (Merz. diğ. köy.)
gülfatma: Hatmi çiçeği. (Merz. mrk.)
güren: Kızılçık. (Merz. mrk.)
güvüç: Pelit meyvesi. (Ezine)
güzlek: Sonbahar yağmuruyla yeşeren otlar. (Merz. mrk.)
güzlük: Sonbaharda ekilen tahıl. (Merz. mrk.)
hasıl: Yeşil ekin. (Ams. mrk.)
hayıt: Sıcak bölgelerde yetişen ağaç. (Taşova)
iri buğday: İri taneli buğday. (Merz. diğ. köy.)
isirge: İnce yapraklı kalın kabuklu üzüm. (Merz. diğ. köy.)
issot: Biber. (Ams. mrk.)
kargabüken: Zehirli ot. (Merz. mrk.)
kargıdalı: Mısır. (Ams. mrk.)
kaya üzümü: Kırlarda yetişen bir bitki. (Ams. mrk.)
keci: Kenevir, kendir. (Ezine, Ams.)
kelem: Lahana. (Merz. mrk.)
kunduz: Su künklerinin içinde gelişen ve suyun akmasına engel olan bitki kökleri. (Merz. mrk.)
kılacuk: Çiçekken yenen bir çeşit ekin. (Ams. mrk.)

kiren: Kızılılık. (Merz. köy.)

kökçe: Ağaçların üstünde sürekli yeşil duran asalak bir bitki. (Ams. mrk.)

kuşkuşekmeği: Ebegümeçi. (Merz. mrk.)

küşne: Burçak. (Merz. mrk.)

malama: Taneleri ayrılmamış, samanla karışık tahıl (Merz. köy.)

masura: Kabağın veya hıyarın küçüğü. (Merz. köy.)

mormeni: Böğürtlen, yaban çileği. (Merz. mrk.)

moruk: Bir tür diken. (Merz. mrk.)

oğaz: Üvez ağacı ve meyvesi. (Merz. köy.)

öksüzçidemi: Çiğdem. (Merz. köy.)

parmak kurusu: Budanıp da sürmeyen üzüm çubuğu. (Merz. köy.)

pazıpancarı: Pancar. (Merz. mrk.)

pıtırak: Dikenli tohumu insanların giysilerine, hayvanların tüyelerine yapışan bir ot. (Taşova Mer.)

pür: Bodur ardıç ağacı. (Merz. mrk.)

pürpürüm: Semizotu. (Merz. köy.)

sakızlık: Çitlembik denilen, mercimek büyüklüğünde meyveleri burukça, fıstık tadında bir çeşit sakız ağacı. (Ams. mrk.)

sirken: Yabanıl ispanak; yabanıl semizotu. (Merz. mrk.)

sivrik: Topraktan yeni çıkmış, yeşermiş ekin. (Moramul, Mer.)

siyes: Hayvan yemi olarak kullanılan bir çeşit tahıl. (Merz. mrk.)

suluzırtlak: Limon. (Merz. mrk.)

şalak: Büyümemiş kavun, karpuz. (Merz. köy.)

tomçak: Gonca. (Merz. mrk.)

topbaş: Ak, yumuşak, iyi cins buğday. (Ams. mrk.)

ülüngür: Canlı filiz. (Kapıkaya)

üsgülav: Söbe, uzun soğan. (Merz. diğ. köy.)

yarpuz: Yabannanesi. (Ams. mrk.)

yazlık: İlbaharda ekilen, küçük taneli, sert bir çeşit buğday. (Merz. köy.)

yemişen: Kırmızı, ufak yemişleri olan, dikenli yabanıl bir ağaç. (Merz. köy.)

yılandili: Başağında iki sıra tanesi olan arpa. (Merz. mrk.)

yılgın: Sulak yerlerde, kendiliğinden biten bir ağaç. (Ams. mrk.)

yolma: Biçilemeyecek kadar kısa olan ekin. (Merz. mrk.)

yüzellik ~ yüzerlik: Halk inancına göre nazara karşı kullanılan bir ot. (Ziyere, Mer. k.; Ams. mrk.)

zārek ~ zeğrek: Keten tohumu. ('zārek' Ams. ve Mer. k.)

zarzalak: Leylak. (Merz. mrk.)

zavzu: Hıyar. (Ams. mrk.)

zeğrek: Keten tohumu. (Mer. k.)

zeyrek ~ zārek: Keten tohumu. (Ams. mrk.)

zoğal ~ zoval: Kızılıcık. (Mer., Şehsadi)

5. Hayvan Adları

abraş: Alındaki beyazlık alt dudağına kadar inen at, inek, manda, köpek vb. hayvan. (Ams. ilçe ve k.)

alakise: Saksığana benzer bir kuş. (Ams. k.)

alamerdinli: Bir çeşit güvercin. (Merz. mrk.)

anaç I: Analaşmış, çok yavru doğurmuş, yaşlanmış, kümes hayvanı, kuş ve evcil memeli hayvan. (Mer. ve k., Varay)

angut I: Ördekten daha iri, kiremit renkli bir çeşit kuş, angit. (Mer. ve k., Ziyere; Merz. diğ. köy.)

añırgan: Anıran eşek, azgın erkek eşek. (Ams. mrk.)

azılı: Kart erkek yaban domuzu. (Taşova, Varay)

böğelek ~ büğelek: Sığırları rahatsız eden böcek. (Merz. mrk.)

buzalacı: Gebe hayvan. (Merz. köy.)

bücük: Böcek, akrep, örümcek. (Merz. mrk.)

bükme IV: İğdiş hayvan. (Merz. mrk.)

camgöz II ~ camkos: Üzüm teveklerinin köklerini mahveden kurt. (Ziyere 'camgöz'; Ams. 'camkos')

cırcır böcüğü: Ağustos böceği. (Merz. mrk.)

cik: Cıvciv. (Merz. mrk.)

comba: İki dört yaş arasındaki erkek manda. (Merz. mrk.)

comuş ineği: Manda. (Merz. mrk.)

cödele: Serçeden biraz büyük kuş. (Sarıköy, Mer.)

cula: Karga. (Merz. mrk.)

çelek: Bir boynuzu kırık hayvan. (Soğanlık, Ams.)

çıkıntı: Sürü içinde işe yaramayan koyun, koç. (Merz. mrk.)

çitak: Boynuzları düzgün ay şeklindeki öküz. (Merz. mrk.)

çitak: Boynuzu ay şeklinde olan sığır. (Merz. mrk.)

dabah: Boynuzsuz keçi vb. hayvan. (Merz. diğ. köy.)

dalağan: İnsana saldıran köpek. (Ams. mrk.)

dalap: At, erkek isteyen kısarak. (Merz. mrk.)

- danadışi:** Danaburnu. (Merz. köy.)
- dodili kuşu:** Tarla kuşu. (Mer. ç.)
- doğuş:** Küçük, kıvrık kulaklı koyun ya da keçi. (Kapancıağılı)
- domuz ~ doñuz:** Domuz. (Merz. mrk.)
- doñuz:** Domuz. (Sarı)
- döl II:** Kuzu, oğlak sürüleri (Zana, Mer. ve k.)
- durna:** Turna. (Merz. mrk.)
- düke:** Düve. (Merz. diğ. köy.)
- elik I:** Dağ keçisi, karaca. (Merz. diğ. köy.)
- emlik:** Süt emen hayvan yavrusu. (Merz. mrk.)
- encek I:** Hayvan yavrusu. (Ams. mrk.)
- enenik:** İğdiş edilmiş hayvan. (Mer. ve k., Ama ve ç.)
- enik:** Kedi, köpek yavrusu.
- eremik II:** Doğurmadığından dolayı koşumda kullanılan kısır manda. (Mer.)
- etlik:** Kış için etinden kavurma, kıyma yapılan semiz hayvan. (Merz. diğ. köy.)
- eveyik I:** Üveyik, güvercine benzer kuş. (Merz. mrk.)
- evlük:** Eve alışkın hayvan. (Sarı).
- ferik II:** Dişi piliç. (Merz. diğ. köy.)
- filik:** Beyaz tiftik keçisi. (Merz. diğ. köy.)
- gallañguç:** Kırlangıç. (Merz. diğ. köy.)
- gecekuşu:** Yarasa. (Merz. diğ. köy.)
- geleğü:** Gelengi, tarla faresi. (Taşova)
- ger:** Karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arasında olan keçi, eşek vb hayvan. (Merz. diğ. köy.)
- geriz sıçan:** Lağım faresi. (Merz. diğ. köy.)
- gezyazma:** Üç yaşındaki kısır koyun. (Merz. mrk.)
- gıcık II:** Saksagan. (Merz. mrk.)
- goduk:** Eşek yavrusu. (Merz. mrk.)
- göcen:** Tavşan yavrusu. (Merz. diğ. köy.)
- gölbez:** Köpek yavrusu. (Mer. ç; Merz. mrk.)
- gölük:** Yük taşıyan hayvan. (Merz. mrk.)
- guduk:** Keçi yavrusu. (Merz. mrk.)
- gulun:** At, eşek yavrusu. (Zana)
- guzlacı:** Gebe hayvan. (Merz. mrk.)

- gücek:** Kuyruksuz hayvan. (Merz. mrk.)
gügük: Ağaçkakan. (Zana)
gürk: Kuluçka tavuk. (Merz. diğ. köy.)
hampacı: Ansızın ısırın köpek. (Sarıköy-Mer.)
hel: Kartal. (Merz. diğ. köy.)
herek: Kıvırcık koyun. (Merz. mrk.)
hozik: Canavar. (Ams. mrk.)
imiç: Sığır derisi altında yaşayan zeytin kadar böcek. (Merz. diğ. köy.)
iremik: Boyunduruğu koşulan dişi manda. (Merz. diğ. köy.)
kaban: Azılı erkek domuz. (Ams. mrk.)
kapak: Üç yaşındaki tay. (Ams. mrk.)
kartal: Yaşlı erkek manda. (Merz. köy.)
kıcuk: Kuyruksuz koyun. (Merz. mrk.)
kırnav: Erkek isteyen dişi kedi. (Merz. mrk.)
kızilkurt: At ve eşeklerin makatlarında ya da kalın bağırsaklarına yerleşip kanlarını emen kırmızı bir kurt. (Taşova, Mer.)
kızılkuş: Doğan kuşu. (Ams. mrk.)
kirik: Eşek yavrusu. (Merz. mrk.)
kömüş: Manda. (Taşova, Mer. k.)
kösnü: Köstebek. (Merz. diğ. köy.)
kösnük I: Çiftleşmek isteyen at, eşek vb. Hayvan. (Çoran)
kula: Kumral; vücudu koyu sarı, kuyruğu ve yelesi siyah olan at. (Merz. mrk.)
kulun: At ve eşek yavrusu. (Mer., Ezinepazarı, Taşova)
kulunnacı ~ kunnacı: Karnında yavrusu olan at, eşek vb hayvan. (Taşova, Mer., Ams.)
kurukölüsü: Akrep. (Göynücek).
laçın: Doğan (Ams. k., Mer; Merz. köy.)
maral: Ceylan. (Azer göç.)
maya: Buhur deveyle adi devenin birleşmesinden doğan uzun tüylü dişi deve. (Ams. mrk.)
maylak: Deve yavrusu. (Merz. köy.)
mazman: Üç yaşına girmiş koyun. (Merz. köy.)
mezğeldək: Yabanördeği. (Merz. mrk.)
minik: Köpek yavrusu, küçük köpek. (Merz. mrk.)
mucu: Domuz yavrusu. (Ams. mrk.)

- nahır:** Sığır sürüsü. (Ams. k.)
- noğay:** At arabasına koşulan üçüncü at. (Merz. mrk.)
- oğul:** Arıların baharda çıkardığı yavrular. (Taşova k., Mer.)
- ovaz:** Üvez. (Ziyere, Mer.)
- övez:** 1. At sineği. 2. Üvez. (Merz. mrk.)
- palaz:** Manda yavrusu. (Merz. köy.)
- pisik:** Kedi. (Merz. mrk.)
- pota:** Köpek yavrusu. (Ams. mrk.)
- potuk:** Deve yavrusu. (Merz. köy.)
- seyis:** İki üç yaşında enenmiş erkek keçi. (Merz. mrk.)
- sıncancıkuşu:** Tarlasıçanı yüyen kuş. (Merz. mrk.)
- sıncanlı:** Kerkenez kuşu. (Merz. mrk.)
- sır:** Sığır. (Merz. mrk.)
- suiti:** Kunduz. (Ams. mrk.)
- şibi:** Ördek. (Merz. mrk.)
- tak ~ tök:** Hindi. (Merz. mrk.)
- takdelen:** Ağaçkakan. (Ilıksu)
- talaş arı:** Yağmacı, yabancı arı vb. (Merz. mrk.)
- taylak I:** Dört yaşında at. (Merz. mrk.)
- toklu:** Altı aylıkla bir yaş arasındaki kuzu. (Mer. ve k., Taşova ve k.)
- tosbağa:** Kaplumbağa. (Merz. diğ. köy.)
- tök:** Hindi. (Merz. diğ. köy.)
- üvez:** Bir çeşit sivrisinek. (Merz. diğ. köy.)
- varımlı varışlı:** Konuşkan. (Merz. mrk.)
- vezgeldek:** Bir av kuşu. (Merz. diğ. köy.)
- vızırtı:** Boş söz; değersiz, önemsiz (iş, nesne vb. (Merz. mrk.) için). (Merz. mrk.)
- vidik:** Köpek yavrusu. (Merz. mrk.)
- vizik ~ vizzik:** Güvercin palazı. (Merz. diğ. köy.)
- yabrı:** Düşük ve uzun kulaklı hayvan. (Merz. köy.)
- yabu:** Boynuzu geriye doğru düz olan hayvan. (Merz. köy.)
- yaşar:** Bir yaşını geçmiş at. (Taşova k., Mer. k.)
- yavşak:** Bit yavrusu. (Merz. köy.)
- yeşilbaş ördek:** Yabanördeği. (Merz. mrk.)
- yeşilistan:** Yeşil renkli, kertenkeleye benzer bir hayvan. (Merz. mrk.)

yılkı: At sürüsü; başıboş dolaşan at, öküz, inek sürüsü. (Merz. mrk.)

zağar: Köpek. (Merz. köy.)

6. Giysi Adları

aba: Çoban, deveci ve göçebelerin giydiği uzun, yakasız üstlük, kepenek. (Mer. k., Boğazköy, Varay)

aksaya: 3. Yakası, kol ağzı ve eteği işlemeli bir çeşit beyaz ceket. (Ams. k.)

altı yaşar: Altı yaş etrafındaki çocukların yak ölçülerine göre dikilmiş, aşağı yukarı yirmi cm uzunluğunda yemeni, ayakkabı. (Merz. mrk.)

ankudi çuha: Kurmay subayların yaka ve apoletlerinde kullanılan kırmızı çuha. (Merz. mrk.)

arahçin: Bereye benzeyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (Merz. diğ. köy.)

arkalı II: Azerflerin giydiği, pardösüye, cekete benzer bir giysi (Mer.)

aynalı işlik: Yüzü ile astarı arasına pamuk döşenmiş kadın elbisesi. (Merz. diğ. köy.)

babuç: Ayakkabı. (Merz. diğ. köy.)

bağırdak ~ bağardak: Beşiğe, salıncağa bağlanan kuşak. (Ams. k.; Merz. mrk.)

boyama: Boyanmış bez, şalvar, başörtüsü. (Merz. mrk.)

bürük: Başörtüsü. (Taşova)

bürümcek: Bürümcek. (Azer göç.)

çember ~ çember: Başörtüsü. (Merz. diğ. köy.)

cimdallı: Bindallı gibi kadın elbisesi kumaşı. (Merz. mrk.)

çapula: Kaba deriden yapılmış, ucu sivri kıvrık ayakkabı. (Merz. köy.)

çatma: Başörtüsü. (Merz. mrk.)

çit: Basma kumaş. (Merz. mrk.)

delme: İşlik (elbise); kadınların pamuklu iç çamaşırı. (Merz. mrk.)

depme: Yünden dokunmuş ve keçelendirilmiş kumaş. (Merz. diğ. köy.)

dingil: Gelinlere takılan süslü fes. (Merz. diğ. köy.)

dolak: Çocukların çarık giymeden önce bacaklarına sardıkları bez ya da sargı. (Mer. ç.)

dular: Çocuk beşiğine konulan şilte, yatak. (Merz. mrk.)

edik: Patik, çocuk ayakkabısı. (Merz. mrk.)

eğınbaş: Üstbaş, giyecek elbise. (Merz. mrk.)

en III: Yün ya da kıldan yapılan aba, kumaş. (Zana).

endeze: Kalıp, model. (Merz. mrk.)

enil: Üstbaş, elbise. (Zana ve ç., Mer. k.)

eskibeki I: Az kullanılmış çamaşır, elbise ve eşya. (Merz. köy.)

etekcek: Eteklik. (Ams. mrk.)

fitâ: Önlük. (Merz. mrk.)

geğsi ~ geyesi ~ geysi: Giysi. (Zana, Ezine, Mer., Kaleköy)

göbü: Kalın dikiş. (Merz. diğ. köy.)

göynek: Gömlek, iç çamaşırı. (Merz. mrk.)

güdek II: Kadın elbisesi. (Merz. mrk.)

hasa: Patiska. (Merz. diğ. köy.)

işlik: Mintan, gömlek. (Merz. diğ. köy.)

kelik: Eski ayakkabı. (Merz. mrk; Taşova).

kepenek: Çobanların omuzlarına aldıkları giysi. (Ams. mrk.)

keşan: Peştamal. (Merz. mrk.)

kıvrak: Yerli dokuması, kara bezden yapılmış köylü kadın yeldirmesi, ferace. 2. Kadınların başa örttükları ince tülbent, gelinlerin yüzüne örtülen kırmız, yeşil renkli, pullu tül ya da krep. (Merz. köy.)

kürdek: Kısa, kolsuz hırka. (Merz. mrk.)

kürtek: Elbise. (Merz. mrk.)

melez: Gömleklik ipekli bez. (Ams. mrk.)

nevert: Dikiş dikerken yapılan baskı. (Merz. mrk.)

oltan: Mest ve yemeni yüzünü köseleye tutturmak için yapılan iri dikiş. (Merz. köy.)

öğnük: İş önlüğü. (Merz. köy.)

öncek: Peştamal. (Merz. köy.)

paşalı: Eskiden kadınların giydikleri yanları yırtmaçlı uzun giysi. (Ezine, Girap)

patlar: Giysi. (Ams. mrk.)

peyik: Parça, küçük bez parçası; şalvar ve donun üçgen biçimindeki ağı. (Merz. diğ. köy.)

pürsek: Kumaşın kenarının tel tel olması. (Merz. mrk.)

su: Kumaşlarda kenar çizgisi, tahta ve odun gibi şeylerde liflerin çizgisi. (Merz. mrk.)

tekerlek şapka: Fötr şapka. (Merz. mrk.)

tepme: Suda çiğnenerek keçeleştirilen yünden dokunmuş kalın kumaş. (Merz. mrk.)

tıkırdak: Takunya. (Merz. mrk.)

tuman ~ **tumman** ~ **tüman**: Don, şalvar. (Şehsadi, Mer. ve k.)

üçetek: Kadınların giydiği giysi. (Merz. köy.)

üslük: Başörtüsü, başa örtülen peştamal. (Merz. mrk.)

üst: Elbise. (Merz. köy.)

yabanlık: El içinde giyilen özel giysi. (Merz. köy.)

yanuç: Kız evinden güveye gönderilen giysi. (Mer. ve k.; Merz. diğ. köy.)

yazma: Yemeni, başörtüsü. (Taşova, Mer.)

yen: Giysi kolu. (Merz. mrk.)

zıbn: Mintan. (Merz. mrk.)

zıpka: Ağzı geniş şalvar. (Merz. köy.)

7. Hastalıkla İlgili Sözcükler

ahmuk: Balgam. (Ams. k.)

akarca: Daima akan çıban, sıracı, fistül. (Taşova, Gmş., Mer.)

al basma: Loğusa kadınlarda görülen bir hastalık, loğusa humması. (Mer. ç.)

alasan I: Bağ yapraklarında olan bir çeşit hastalık. (Ams. mrk.)

alazlama: El, ayak ve yüzün kızarıp şişmesiyle meydana gelen hastalık, yılancık. (Merz. mrk.)

arpalama: Çok arpa yemekten ileri gelen hayvan hastalığı. (Gmş., Mer.)

basma: Anjin. [*<Fr. **angine** Boğaz mukozasının şişmesi, boğak, hunnak.*] (Ams. ve ç.)

başsuyu: Doğumdan biraz önce gelen kanlı su. (Merz. mrk.)

bıçılkan ~ **bıçılğan**: Sulu yara. (Merz. mrk.)

bilek boşandırma: Yürürken tökezleme (at). (Merz. mrk.)

boğaz elması: Hayvanın boğazında olan bir çeşit hastalık. (Merz. diğ. köy.)

bohça IV: Hayvanlarda görülen hastalık. (Merz. mrk.)

cıdağı: Derin işleyen yara, büyük çıban. (Merz. mrk.)

cor II: Fıtık hastalığı. (Ziyere, Mer. k.)

çon: Hayvanlarda soğuktan görülen bir hastalık. (Mer. ve k., Taşova)

damak: Atlardaki damak hastalığı. (Merz. mrk.)

daramak: Karınca, tavuk biti. (Merz. köy.)

donuca: Tetanos. (Merz. diğ. köy.)

doğra: Ayaktaki çatlaklar. (Merz. diğ. köy.)

doğurca: Tetanos hastalığı. (Merz. diğ. köy.)

dumağı: Nezle, grip. (Merz. köy.) Taşova. (Merz. köy.)

dutalka: Sara. (Ams. mrk.)

en II: Beygir, katır, eşek gibi hayvanların damağındaki şişkinlik. (Merz. diğ. köy.)

eserge: Sara. (Merz. mrk.)

eserli: Deli. (Merz. diğ. köy.)

gada: Dert, hastalık. (Merz. mrk.)

gebelek: Koyunların karaciğerindeki hastalık. (Merz. mrk.)

gerik: Çiçek bozuğu, çöpür. (Merz. mrk.)

gerük: Yara izi. (Merz. mrk.)

gıcımik: Uyuz hastalığı. (Merz. mrk.)

gıran: Öldürücü salgın hastalık. (Merz. diğ. köy.)

gıcık ~ gıcimek: Uyuz hastalığı. (Merz. mrk.)

gök öksürük: Boğmaca öksürüğü. (Merz. mrk.)

gurilla: Korela. (Merz. mrk.)

hırtık: Boğmaca türü hastalık. (Ams. mrk.)

ıktıntı: İshal. (Merz. mrk.)

incik: Ağrı, sızı. (Merz. mrk.)

isilek: Sıcaktan oluşmuş sivilceler. (Merz. mrk.)

itdirseği: Arpacık. (Merz. diğ. köy.)

kakmuk: Balgam. (Ams. mrk.)

kanak: Cilt üzerindeki çıban, çiçek hastalığından kalan iz. (Merz. mrk.)

kanrık II: Balgam. (Merz. mrk.)

karaca: Bir çeşit buğday hastalığı. (Ams. mrk.)

kaysak: Yara, çıban kabuğu. (Merz. mrk.)

kepelek: Davarlardaki kelebek hastalığı. (Taşova)

kepsap: Bunak. (Merz. mrk.)

ker: Tahıllarda fazla yağmur nedeniyle görülen sürme hastalığı. (Mer., Taşova)

kırgın: Toptan ölüme götüren, bulaşıcı hastalık, kıran. (Merz. mrk.)

kızma: Atların tüylerini döken bir hastalık. (Taşova)

koğah: Konak; saçtaki kepek. (Merz. mrk.)

kötüce: Nezle. (Zana)

ordubozan: Varis hastalığı. (Merz. mrk.)

ötürük: İshal. (Merz. köy.)

salım: Salgın hastalık. (Merz. diğ. köy.)

saltırmak: At, eşek, köpek gibi hayvanlarda görülen bel hastalığı. (Merz. diğ. köy.)

sınık: Kırık, çıkık. (Ezine)

siyrintı: Derin olmayan yara. (Merz. mrk.)

sis: Çil. (Merz. mrk.)

sürgün II: İshal. (Merz. mrk.)

tavukgötü: El ve ayakta olan siğil türü bir tür yara. (Merz. diğ. köy.)

termeyi: Bir çeşit deri hastalığı. (Merz. mrk.)

tıkırısırık: Aksırık, hapşırık. (Merz. mrk.)

tohma: Çok yemekten oluşan mide şişkinliği. (Ams. mrk.)

tutalga: Sara hastalığı. (Merz. mrk.)

tutarı: Sara hastalığı. (Merz. mrk.)

yalama I: Dudakta kızarma, çatlama. (Merz. mrk.)

yanıkara: Sığırda, atta görülen bir hastalık. (Ams. mrk.)

yanku: Hastalık ateşi. (Merz. köy.)

yel: Ağrı, sızı. (Mer. ve Taşova k.)

yenirce ~ yenürce: Frengi. (Ezine, Heniske, Mer. k.)

8. Hava Olayları ile İlgili Sözcükler

ağyel: Güneydoğudan esen yel. (Taşova, Mer. k.)

akbulut: Bulutlu havalardaki bunaltıcı sıcaklık. (Ams. mrk.)

ala bulut: Göge yer yer toplanan beyaz, kaba bulutlar. (Merz. köy.)

boğanak: Sağanak, şiddetli yağmur. (Merz. mrk.)

boran: Sis, duman. (Merz. mrk.)

bulut geçi: Kısa süren hafif yağmur. (Merz. mrk.)

çen: Sis, duman. (Ams. mrk.; Ams., Taşova)

çilemek II: Yağmur çiselemek. (Merz. mrk.)

çise: İnce yağmur. (Taşova, Mer.)

çisek: Çisenti. (Merz. mrk.)

düğülce: Küçük dolu. (Merz. mrk.)

ebebulguru: Bulgur iriliğinde yağan kar. (Merz. diğ. köy.)

ebemkuşağı: Gökkuşağı. (Merz. mrk.)

efil efil: Hafif hafif esen rüzgâr. (Merz. diğ. köy.)

eneğimsağma: Gökkuşağı. (Zana)

eser: Rüzgâr. (Merz. mrk.)

geren: Hafif sisli hava. (Merz. diğ. köy.)

göğercile: Nem. (Zana)

gün yağmuru: Güneşte yağan yağmur. (Merz. diğ. köy.)

isti: Sıcak. (Azer göç.)

kadinge: Yenge. (Taşova)

kandil: Sarkan buzlar. (Merz. diğ. köy.)

keçeçürüten: İnce ve sürekli yağan yağmur. (Merz. mrk.)

kırığı: Bulutlu hava. (Ams. mrk.)

kör duman: Sis, pus. (Ams. mrk.)

mürdümük: Küçük dolu. (Merz. mrk.)

pesenü: Sis. (Merz. köy.)

pusaruk ~ puslu: Bulutlu, puslu, yağışlı (hava). (Merz. mrk.)

sazak: Kuvvetli ve soğuk esen yel, poyraz. (Merz. mrk.)

som: Samanla karışık ekin yağmuru. (Merz. mrk.)

tersyel: Lodos yeli. (Merz. mrk.)

zırzumuk: Ufak dolu. (Merz. köy.)

9. İş ve İşçi Sözcükleri

aç boğaz/buğaz: Yiyip içmesi kendine ait, yemeksiz tutulan gündelikçi. (Mer.)

agcı: Hayvanların kırık çıkığını tedavi eden kimse. (Ams. mrk.)

azap: Yıllık tutulan erkek hizmetçi, uşak. (Şeyhsadi, Heniske, Gülplince)

basmacı: Bohçacı. (Merz. mrk.)

bélçi: Bel ile yapılan işlerde çalışan işçi. (Merz. mrk.)

bene II: Sıvacı. (Ams. mrk.)

beneci: Sıvacı. (Merz. mrk.)

beslek: Besleme, hizmetçi, evlatlık. (Mer., Mer. ç.; Ams. ve ç.)

büglükçü ~ büğücü: Büyücü. (Merz. mrk.)

cenderme: Jandarma. (Merz. mrk.)

danacı: Çoban, dana çobanı. (Gmş., Mer.)

düğenci: Harman zamanı döven sürmede tutulan çocuk. (Sarı)

etyaran: Bir tür çoban. (Merz. mrk.)

geygel: Demirci. (Ams. mrk.)

günlüklü: Gündelikçi. (Merz. mrk.)

güz yiğidi: Harman işini bitirmiş çiftçi. (Merz. mrk.)

harta: Ortak. (Ams. mrk.)

kizir: Muhtar, köy bekçisi, kahya. (Merz. diğ. köy.)

köşker: Kunderacı, yemenici, kundura onarıcısı. (Mer. ç.)

ortakçı: Tarlayı birlikte ekip biçenler. (Merz. köy.)

piçi: Tarla alanı ölçen memur. (Gmş.)

salgıncı: Tahsildar. (Merz. mrk.)

yasavul: Jandarma, yürütme erki taşıyan görevli, karakol nöbetçisi. (Ams. mrk.)

yiğitbaşı: Düğünde önderlik eden kimse. (Merz. mrk.)

zırzop II: Düğünlerde hizmet eden köy delikanlısı. (Merz. köy.)

10. Çocuk Oyunuyla İlgili Sözcükler

artırmaç: Bir çeşit çocuk oyunu. (Merz. mrk.)

boran horam: El ele tutuşarak oynanan oyun. (Merz. mrk.)

dikme çelik: Çelik çomak oyunu. (Sarıköy-Mer.)

emen: Bir tür taş oyunu (Ziyere); Çocukların oyunda kullandıkları düz taş (Ams.)

enek: 1.Taş, kemik, cam ya da madenden yapılmış zıpızıp, bilye. (Mer. ve k., Gmş.) 2. Dikdörtgen şeklinde yan yana dizilmiş dört aşık. (Ams.)

güdek I: Oyun sırası. (Merz. mrk.)

güdekçi: Oyunda ebe. (Merz. mrk.)

güvercin taklası: Arkaları birbirine dönük eğilen dört çocuğun üzerinden atlanılan çocuk oyunu. (Merz. mrk.)

hoddik: Çocuk oyununda ortadaki taş vb. (Merz. diğ. köy.)

kındak: Bilye ile oynana bir çocuk oyunu. (Merz. mrk.)

odura: Lades. (Sarıköy-Mer.)

siğnebitti: Saklambaç oyunu. (Merz. mrk.)

totik: Çocuk oyununda ortada duran hedef taşı. (Merz. mrk.)

11. Renk Adları

bakır kırmızı: Boz renk, at donu. (Ams. ve ç.)

bekmez kefi: Açık pekmez rengi, kula (at) (Ams. k.; Merz. diğ. köy.)

çil I: Siyah beyaz karışık boz renk. (Merz. mrk.)

goñur: Koyu kahverengi. (Merz. diğ. köy.)

gök: Mavi. (Merz. mrk.)

kızıl kırmızı: At renklerinden pekmez köpüğünü andıran bir renk. (Taşova, Mer.)

pekmezkefi: Kula ile doru arasında bir at donu. (Merz. mrk.)

12. Sıfatlar

abuğun ~ abuhun: Ahmak, budala, sersem, aptal. (Mer., Boğazköy, Ams. ç.)

abulubut: Budala, sersem, aptal. (Merz. mrk.)

acamı: Toy, tecrübesiz, eli işe alışmamış. (Ams. mrk.)

acar: Yeni. (Gmş., Varay)

agmaz dönmez: Zengin, kuvvetli, kudretli, bir kararda giden, işini aksatmayan. (Ams. k.)

ağlağan: Vara yora ağlayan, sulu gözlü. (Mer. ve Azerî k.)

ağlamsuk: Oyunbozan, mızıkçı. (Merz. köy.)

ağrıklı: Hastalıktan kurtulamayan kimse, hastalıklı, ağırlı sızılı. (Ams. mrk.)

ağsak: Topal, hafifçe topallayan, aksak. (Merz. köy.)

ağzı bek/pek: Sır vermeyen, ketum (kimse). (Merz. mrk.)

ağzı gara: Ara bozucu, dedikoducu, kovcu. (Kızılbaş k, Ams.)

ağzı yokarı: Pazarlığı yukarıdan tutan, malına çok para isteyen. (Ams. k.)

ağzı yumuk: Sır vermeyen, ketum (kimse). (Merz. diğ. köy.)

ahras / ahraz: Dilsiz, sağır ve dilsiz Gümüşhacıköy,

akça: Beyaza yakın. (Merz. diğ. köy.)

akçıl: Beyaza yakın, beyazı çok, rengi atmış, solmuş (kumaş hakkında). (Mer., Ams. k.)

akıl delisi: Zeki fakat çok yaramaz çocuk. (Merz. diğ. köy.)

ala: Siyahla beyaz arası karışık renk, siyahlı beyazlı. (Merz. diğ. köy.)

alabula: Siyahla beyaz arası karışık renk, siyahlı beyazlı. (Taşova, Ziyere, Varay)

alaca belece: Siyahla beyaz arası karışık renk, siyahlı beyazlı. (Merz. köy.)

alaca bulaca: Siyahla beyaz arası karışık renk, siyahlı beyazlı. (Gmş.)

algun ~ alğun: Renksiz, hastalıklı, yılgın. (Varay-Ams.)

alık ~ aluk: Yırtık, çok eski, partial (giyim eşyası, yatak yorgan; Taşova, Ams. k..)

alınanç: Anlayışlı hassa, alınan, onurlu. (Merz. mrk.)

amsalak: 1. Şaşkın, budala, ahmak, alık, pısırık; 2. Kadına fazla düşkün erkek. (Merz. diğ. köy.)

anaç IV: Kurnaz, tecrübeli, bilgili. (Eraslan, Ams.)

andaval: Aptal, ahmak, beceriksiz, bön, avanak. (Merz. mrk.)

andır: 1. Ölüden kalan eşya, sahipsiz kalan eşya, soyka; 2. İnsan ve hayvanlara ilenç yerine, sahipsiz kal anlamında kullanılan söz; 3. Pis, iğrenç, hantal, kötü, uğursuz, çirkin, miskin, tembel. (Merz. mrk.)

angut II: Ahmak, sersem, akılsız, dangalak, angıt. (Mer. ve k., Ziyere; Merz. diğ. köy.)

anlı: Ünlü, tanınmış, namli, şöhretli, soylu. (Merz. mrk.)

apas ~ **apaz**: Avuç, avuç dolusu. (Merz. diğ. köy.)

atakçı: Yalancı. (Merz. köy.)

avara I: Şaşkın, kararsız, beceriksiz. (Merz. diğ. köy.)

avara III: İşe yaramaz, verimsiz, kötü, bozuk iyi olmayan her şey. (Ams. mrk.)

ayğırşak: Erkek isteyen hayvan veya kadın. (Merz. diğ. köy.)

ayrık ~ **ayruksu**: Başka, bambaşka, ayrı, apayrı, kimseye benzemeyen, hiçbir şeye benzemeyen, acayip. (Mer., Taşova, Gmş.)

azacık: Azıcık, biraz, birazcık. (Ams. mrk.)

azıntı: 1. Zorba, azgın; 2. Azıtılmış hayvan. (Merz. diğ. köy.)

badı: Kısa boylu, ufak, cüce, bodur, tıknaz. (Ams. mrk.)

bağirtlak V: Geveze, yaygaracı, çok bağırان, gürültücü. (Merz. mrk.)

bağrı yuka: Yufka yürekli, merhametli. (Ams. ve ç.)

balaban: Büyük, iri. (Mer.; Ams. ve ç.)

baldırbacak: Açık saçık, çırılçıplak. (Ams. mrk.)

bambal: 1. Şımarık, nazlı, hoppa. 2. Tombul, şişman, gürbüz. (Merz. diğ. köy.)

barak: Çok kıllı insan. (Merz. köy.)

başaratlı: Başarılı, becerikli. (Merz. mrk.)

başçıl: Başkan, başbuğ, lider. (Merz. mrk.)

başikel: Suçlu; başkalarının minneti altında bulunan. (Merz. mrk.)

baştak: Başı açık. (Merz. diğ. köy.)

benbenci: Kendini beğenmiş, kibirli. (Merz. mrk.)

bıdık: Kısa boylu, ufak, cüce, bodur, tıknaz. (Merz. mrk.)

bılık: Etli, şişman, tıkız, dolgun. (Ams. mrk.)

bicimcik: Bir parça, bir tutam. (Merz. mrk.)

bidinnak: Bir parça, azıcık, biraz. (Ams. mrk.)

bitiyim: Bir parça, azıcık, biraz. (Merz. mrk.)

bitük: Yapışık, dolaşık, donmuş. (Merz. mrk.)

bizce: Biricik. (Azer göç.)

bolamat: Bol, geniş, ferah. (Merz. mrk.)

boydah ~ **boydak**: Yüksüz yaya; başıboş işsiz. (Merz. mrk.)

boynuburuk: Yetimlikten dolayı üzgün. (Merz. mrk.)

- burnaz:** Büyük burunlu. (Ams. mrk.)
büşürüm: Pişirmeye yetecek kadar, bir pişirimlik. (Merz. mrk.)
caruk: Fıtıklı kimse. (Merz. mrk.)
cilk: Kötü kalpli. (Ams. mrk.)
cilkısız: Yaramaz. (Merz. diğ. köy.)
cillak: İnce, sürekli sesle bağırıp ağlayan. (Merz. mrk.)
circır: Geveze. (Merz. mrk.)
cırık: Yırtık, yarık. (Merz. mrk.)
cudam: Kötü adam. (Sarıköy, Mer.)
çap: Aykırı, eğri, dolaşık. (Taşova)
çaşıt: Casus. (Merz. mrk.)
çemrek I: Kolları bacakları siyah adam. (Merz. mrk.)
çemrek II: Becerikli, düzenli kimse. (Merz. mrk.)
çengi: Çok konuşan kimse. (Ams. mrk.)
çığırtkan: Çok bağırın kimse. (Merz. mrk.)
çığsak: Nemli. (Merz. mrk.)
çılığsız: Akılsız. (Merz. mrk.)
çıtıl ~ çıtılcı ~ çıtırık: 1. Kavga. 2. Kavgacı kimse. Uygur
çıtırık: Karışık, dolaşık. (Merz. mrk.)
çinçavat: Bencil, açığöz. (Merz. diğ. köy.)
çor: Tuzlu. (Merz. diğ. köy.)
çorlu: Hastalıklı, dertli, illetli. (Merz. mrk.)
çoştar: Her işe burnunu sokan. (Merz. diğ. köy.)
dabanı düz: *Düztabanlı*. (Ams. mrk.)
dabansız: Korkak, çekingen, cesaretsiz. (Merz. köy.)
dambat: Hovarda, kabadayı adam. (Azer göç.)
dankıl dankul: Münasebetsiz, kaba. (Mer. ç.)
dansak: Gururlu, kibirli, alaycı, münasebetsiz (kimse). (Merz. mrk.)
dardağan II: 1. Perişan, savruk. (Ams. mrk.)
deben ~ düben: Gelişigüzel. (Gmş.)
delimsirek ~ delümsek: Sersem, salak, çılgın. (Merz. mrk.)
dibiş: Çirkin. (Merz. mrk.)
dıkız: Çok sıkıştırılmış, bastırılmış. (Merz. diğ. köy.)
dındık: Biraz, bir parça. (Azer göç.)
dırsık: Yıkık, harap. (Merz. mrk.)

- dıvrak ~ divrek:** Çevik. (Merz. diğ. köy.)
diki: Biraz, bir parça. (Merz. diğ. köy.)
dilik: Dilinmiş, yarılmış; yırtık, sökük. (Merz. mrk.)
diribaş: Açık göz, çevik. (Ams. mrk.) Suluca-
diriksiz: Geçimsiz, huysuz. (Zana)
dobak II: Tamam, bütün. (Hamamözü, Mer.)
dombak: Başı açık. (Merz. mrk.)
donaklı: Süslü. (Taşova)
doruk I: Kibirli. (Merz. diğ. köy.)
dögüşken: Kavgacı. (Merz. mrk.)
döymelli: Sabırlı. (Merz. köy.)
ebelek sebelek: Yürüken sık sık düşen. (Merz. mrk.; Mer. ç.)
eke: Tecrübeli, usta. (Merz. mrk.)
elavay: Başiboş, tembel. (Merz. mrk.)
elekçi: Dilenci, kavgacı, Çingene. (Merz. diğ. köy.)
elevayı: Beceriksiz (Merz. diğ. köy.)
ellek: Geveze, boşboğaz. (Ams. mrk.)
eremik I: Cılız kalmış, hiç büyümemiş. (Gmş.)
eren peren: Darmadağınık (Merzifon ve köyleri)
erincek: Tembel, üşenen (kimse). (Merzifon ve köyleri)
ersek: Erkeğe düşkün olan kadın. (Merz. mrk.)
eşbah: Şen. (Ams. mrk.)
evcil: Evine düşkün adam. (Merz. mrk.)
evcen: Aceleci. (Merz. diğ. köy.)
even: Aceleci. (Ams. mrk.)
ezgü: İyi (kimse). (Merz. mrk.)
falsak: Kör olmuş. (Zana)
fârşi: Terbiyesiz, edepsiz. (Merz. diğ. köy.)
ferik I: Yaşını göstermeyen (genç görünen). (Merz. diğ. köy.)
ferzek ~ ferzenk: Kötü kadın. (Merz. diğ. köy.)
feylsüz: Huysuz, kıskanç. (Merz. diğ. köy.)
fiddirik: Oynak, hoppa kadın. (Ams. mrk.)
fildirfiş: Altını tutamayan çocuk. (Ams. mrk.)
gabalak: İri, büyük, seçme. (Merz. mrk.)
gacemer: Becerikli. (Ams. mrk.)

- gağrık:** İnatçı. (Merz. mrk.)
galuk: Evlenmemiş kız. (Merz. diğ. köy.)
gaᅇgak: Oyunda geri kalan. (Merz. diğ. köy.)
gaᅇrık: İnatçı. (Ziyere, Mer.)
garametli: Üzüntülü,
gavat: Zina aracı. (Merz. diğ. köy.)
gebeş: Şişman. (Merz. mrk.)
gen II: Geniş. (Mer., Ams. ve k.)
geᅇzek: Genizden konuşan. (Merz. mrk.)
gezeᅇen: Çok gezen. (Mer., Mer. ç., Ams. ve ç.)
gezgüç: Çok gezen. (Merz. mrk.)
gılavlı: Parlak, taze. (Ams. mrk.)
gıldır gücük III: Ufak tefek, kısa. (Taşova, Mer.)
gıldırgücük II: Gücsüz, dermansız. (Merz. diğ. köy.)
gısmuk: Cimri. (Merz. diğ. köy.)
gırintili: Sokulgan, girişken. (Merz. mrk.)
gizbe: İssız, izbe. (Merz. köy.)
göbel: Kimsesiz, öksüz çocuk. (Merz. mrk.)
göᅇsek I: Çiftleşmek isteyen inek. (Merz. diğ. köy.)
göᅇsek II: Cinsel isteᅇi fazla olan kadın. (Merz. diğ. köy.)
gökcek: Güzel (insan). (Merz. mrk.)
gönüllü: Herhangi bir işe çağrılmadan gelen. (Zana ve ç., Ams.)
gözbaᅇçı: Göz boyayıcı, sihirbaz. (Merz. mrk.)
gözbayııcı ~ göz bayıcı: Sihirbaz. (Merz. mrk.)
guçcük: Küçük. (Merz. mrk.)
güdümen: Küçük. (Merz. mrk.)
günücü: Kıskaç (kimse). (Merz. mrk.)
hanuk: Hazıra konan. (Merz. mrk.)
harazalı: Soluyan, öksüren. (Merz. mrk.)
harfli: Saygılı. (Ams. mrk.)
harın: Kuvvetsiz hayvan. (Merz. diğ. köy.)
hasek: Dertli, hasta. (Merz. diğ. köy.)
helik I: Deᅇersiz. (Merz. mrk.)
hezen: Büyük. (Merz. mrk.)
hılı: Doğru dürüst işe yarar ahlaklı kimse. (Merz. diğ. köy.)

- hıra:** Cılız. (Ams. mrk.)
hışır: Sert. (Sarı)
horanta: Büyük, kocaman. (Ams. k.)
horkut: Düşkün, zayıf. (Merz. mrk.)
hödük ~ hüdük: Korkak. (Merz. diğ. köy.)
hökelekleli: 1. Düzgün kılıklı. (Merz. mrk.) 2. Etine dolgun. (Ams. mrk.)
hörüklü: Çok dolu, yığılı. (Merz. diğ. köy.)
hüdük I: Ahmak. (Merz. mrk.)
ılgın: Çok uzak. (Ams. mrk; Merz. mrk.)
ılınca: Ilık. (Mer., Taşova ve k.)
ışılak: Parlak. (Merz. mrk.)
ışıldak: Parlayan. (Merz. mrk.)
içenü: İçli, duygulu. (Sarı)
içgili: Alından, içli. (Merz. mrk.)
idim: Bozuk. (Azer göç k., Mer.)
ihci: Yüze gülen. (Merz. diğ. köy.)
ikicüklü: İki tarafa oynayan. (Merz. mrk.)
ikincüklü: İki tarafı da idare eden. (Merz. mrk.)
ilingir: Zayıf, güçsüz. (Merz. mrk.)
inedalan: İnce uzun boylu. (Merz. diğ. köy.)
inez: Hastalıktan yeni kurtulmuş. (Merz. mrk.)
kabalıcı: Götürü alışveriş yapan. (Merz. diğ. köy.)
kalbibütün: Namuslu. (Ams. mrk.)
kanara: Doyumsuz. (Merz. mrk.)
kanık: Tok gözlü. (Ams. mrk; Sarıköy-Mer.)
kanrık I: Aksi, ters. (Merz. mrk.)
karabilecek: Okuma yazma bilmeyen ama sezgi yoluyla her şeyi bilen kimse. (Merz. mrk.)
karadüzen: Düzensiz, gelişigüzel. (Merz. diğ. köy.)
kardak: Dar, biçimsiz (elbise). (Merz. mrk.)
katışık: Karışık, karma. (Merz. mrk.)
kavat: Yolsuz birleşmelere aracılık eden. (Merz. mrk.)
kayım: Dayanıklı, sağlam. (Merz. mrk.)
kaypıncak: Kaygan; cilalı, parlak şey. (Merz. mrk.)
kebel: Tembel. (Merz. mrk.)

- kekeç:** Kekeme. (Merz. mrk.)
- kelepür:** Ucuza alınan şey. (Merz. mrk.)
- keleş:** Güzel, yakışıklı. (Merz. mrk.)
- kelete II:** Çürük, işe yaramaz şey. (Merz. mrk.)
- kemçük:** Yaşlılıktan burnu ile çenesi yapışmış kimse. (Merz. mrk.)
- kepçük:** Küçük yüzlü kimse. (Taşova)
- kerç:** Zıt. (Merz. mrk.)
- kesdek burunlu:** Burnu küçük olan insan ya da hayvan. (Merz. mrk.)
- keşek:** Kusursuz, eksiksiz. (Merz. mrk.)
- kıdır:** Etili, yağlı. (Ezinepazarı, Mer.)
- kıdırılı:** Etili, yağlı. (Heniske, Mer.)
- kılavlı II:** İstekli, sağlıklı, iştahlı. (Taşova).
- kılavlı:** Keskin. (Taşova, Mer.)
- kıldır gücük:** 1. Ufak tefek, çekimsiz (adam). 2. Önemsiz. (Merz. mrk.)
- kılıklı:** Güzel. (Merz. mrk.)
- kırık:** Karışık, melez. (Merz. mrk.)
- kısıruk:** Cimri, pinti. (Merz. mrk.)
- kıvrak I:** Sıkı, kuvvetli. (Merz. diğ. köy.)
- kıvrak II:** Güzel, şık, yakışıklı. (Şeyhsadi, Mer.)
- kıyak:** Güzel, biçimli, yakışıklı, düzgün giyimli. (Merz. köy.)
- kıygaç:** Çapraz, eğri. (Merz. mrk.)
- kirt:** Derli toplu. (Merz. köy.)
- kitekit:** Ağız ağza dolu. (Merz. mrk.)
- koçak:** Eli açık, kabadayı, yiğit; eli açık, cömert. (Çayköyü, Gmş.); 2. Gösterişçi, cakalı. (Mer.)
- kopuk:** Şık, süslü, iyi giyinmiş, çalımlı, edalı kişi. (Merz. köy.)
- kosdak ~ kostak:** Çalımlı, iyi giyinmiş, güzel, yakışıklı. (Merz. mrk.)
- kösnük II:** Kötü kadın. (Mer.)
- kubat:** Kaba, şişman, biçimsiz. (Ams. mrk.)
- kurada I:** İşe yaramaz, yıpranmış, bozulmuş eşya. (Merz. mrk.)
- kurada II:** Gelişmemiş, zayıf, cılız (insan ve hayvan). (Merz. mrk.)
- kursaksız:** Akılsız. (Merz. mrk.)
- kurumsak:** Onurlu, gururlu. (Merz. mrk.)
- küfük:** İçi boş, çürük. (Merz. mrk.)
- kümük:** Basık burunlu. (Merz. mrk.)

- künbüz:** Beli bükük, kambur. (Merz. mrk.)
küt: Kötürüm, sakat. (Merz. mrk.)
kütürdek: Gevrek. (Merz. mrk.)
lüp: Beleş. (Merz. mrk.)
mavuk: Saf, bön. (Merz. mrk.)
merçilik: Cinsel isteği çok olan kadın. (Merz. köy.)
meret: Uğursuz, hayırsız. (Merz. köy.)
mıhsıçtı: Cimri. (Mer. ç.)
mısmul: Temiz, derli toplu. (Merz. köy.)
mıtırıp: Cimri. (Merz. köy.)
mindik: Çok küçük, mini mini. (Merz. köy.)
mucık: Küçük, ufak tefek. (Merz. köy.)
mudar: Kötü, işe yaramaz. (Merz. köy.)
mudavak: Eğreti. (Merz. mrk.)
nahıs ~ nakıs: Töre, inatçı (kimse). (Ams. mrk.)
narbat: Kaba, sözünü bilmeyen. (Merz. köy.)
nazik: Taze. (Merz. mrk.)
nedirli: Özürlü, eksik, lekeli. (Ams. mrk.)
ondaç: Gürbüz, gelişmiş. (Merz. mrk.)
ortancıl: Ortanca, ikinci. (Merz. köy.)
oyulgamak: Seyrek, gelişigüzel. (Merz. mrk.)
ödek ~ öddek ~ ödsek: Ödle, korkak. (Merz. köy.)
öğüncek ~ öğüngen: Kendi kendini öven, övünen. (Merz. köy.)
öhçe: Geveze, çok konuşan; bilgiçlik taslayan, her şeye karışan. (Ams. mrk.)
ölümcül: Can çekişen, ağır hasta. (Merz. mrk.)
öndel: Ekin biçenlerin sağında giden ve biçmeyi önde götüren adam. (Ams. mrk.)
pafpafçı: Abartarak konuşan. (Ams. mrk.)
paldır: Düzgün iş yapmasını bilmeyen. (Merz. mrk.)
pasa: Ardı arkası kesilmeden, durmadan, sürekli olarak. (Merz. mrk.)
pastik: Beceriksiz, iyi temizlik yapamayan. (Merz. mrk.)
pat: Kesiciliğini, keskinliğini kaybetmiş, körelmiş, küt. (Merz. köy.)
paytak: Düztaban. (Merz. mrk.)
pırtık: Azıcık, bir parça. (Ams. mrk.)
püsürlü: Karışık, dolaşık, eksik. (Merz. mrk.)

- sağancı:** İnekçi. (Merz. mrk.)
salık: Beli çökük (hayvan). (Merz. mrk.)
salman: Başıboş, serbest. (Merz. diğ. köy.)
saltık: Bırakılmış, salınmış. (Merz. mrk.)
saramuk: Hastalıklı, cılız. (Mer., Taşova)
sarkak: Sersem, ahmak, dağınık. (Taşova, Mer.)
savak: Aptal. (Merz. mrk.)
seçgel: Seçilmiş, seçkin. (Merz. mrk.)
seme: Aptal, sersem. (Merz. mrk.)
senik: Suyu çekilmiş, kurumaya yüz tutmuş (*ağaç, meyve vs.*). (Merz. mrk.)
sezek ~ sezeğen: Tez sezen, tez duyan, duyarlı. (Merz. mrk.)
similik: Uyuşuk, çekingen, ağır davranışlı kimse. (Merz. mrk.)
songur: Ağır, hantal. (Merz. mrk.)
söbü: Uzun, dar, ince. (Ams. mrk.)
sökel: Güçsüz, düşkün, sakat. (Merz. mrk.)
sölpük: Uyuşuk, dalgın kimse. (Merz. mrk.)
sümsük: Arsız, açgözlü, başkasının yediğinden isteyen. (Merz. diğ. köy.)
şallak II: Donsuz. (Merz. mrk.)
şambal: Eğri büğrü. (Merz. mrk.)
şargada: Yaramaz, kavgacı. (Merz. mrk.)
şelefe: Yaramaz. (Ams. mrk.)
şınanay: Hoppa kadın. (Merz. mrk.)
şırkıdak: Aniden düşen. (Merz. köy.)
şomak: Saçsız. (Merz. mrk.)
tam: Ağır. (Gölbeyli, Hacık., Taşova, Gmş.)
tanuk: Tanık. (Diphacı, Mer.)
tatavu: Dilsiz. (Merz. mrk.)
taylak II: Ayakları içe basan, eğri yürüyen. (Merz. mrk.)
tekin: Boş ve önemsiz yer. (Merz. mrk.)
telbis: Nemli (tarla için). (Merz. mrk.)
telli: Nazlı, alıngan, çabuk küsen. (Ams. mrk.)
tevküllü: Nişanlı. (Merz. diğ. köy.)
tiğ II: Parasız pulsuz. (Merz. diğ. köy.)
tırık: Sinirli, titiz, alıngan, kavgacı
tısır tısır: Sessiz soluksuz. (Merz. diğ. köy.)

- tirki I:** 1. Kısa saçlı. (Ams. mrk.)
topak: Yuvarlak, küre biçiminde. (Merz. diğ. köy.)
tütkun: Âşık. (Ams. mrk.)
uğru: Hırsız. (Merz. mrk.)
uğrun: Gizli. (Ams. mrk.)
utancak: Utangaç. (Taşova, Mer.)
üşengen: Tembel. (Ams. mrk.)
virgil virgil: Çok bol. (Merz. diğ. köy.)
yabakulak: Büyük, biçimsiz kulaklı kimse. (Ams. mrk.)
yağırsak: Yağlı yağlı (koku için). (Merz. mrk.)
yağız: Esmer, kara renkli. (Merz. mrk.)
yalak: Geveze, boşboğaz. (Merz. mrk.)
yalama II: Aşınmış, bozulmuş. (Merz. mrk.)
yalamuk: Artık (yemek yiyecek için). (Merz. köy.)
yalamukçu: Dalkavuk. (Merz. mrk.)
yalbırdak: Çıplak. (Merz. mrk.)
yalım: Uygun. (Merz. mrk.)
yalın: Çıplak. (Mer. ç.)
yalınkat: Tek kat, hafif ince. (Merz. mrk.)
yaltak: Dalkavuk. (Merz. köy.)
yamrı yumru: Eğri büğrü. (Merz. mrk.)
yanlış: Şeytan gibi akıllı, uyanık, açığöz. (Merz. mrk.)
yatalga: Yatalak. (Heniske, Sarayözü)
yatur: Ermiş. (Merz. mrk.)
yavu: Yabanıl, insana sokulmayan (insan, hayvan). (Merz. mrk.)
yavuklu: Nişanlı, sözlü. (Merz. mrk.)
yeğın: Yiğit, çevik, güçlü; üstün, yenmiş. (Merz. diğ. köy.)
yeğni: Hafif. (Merz. köy.)
yek: Seçmeye değer, iyi. (Merz. köy.)
yelegen: İvecen, canı tez, telaşla oradan oraya gidip gelen. (Merz. mrk.)
yenik: Yenilmiş, altta kalmış. (Merz. mrk.)
yeniyetme: Yeni yetişen. (Merz. mrk.)
yetük: Büyümüş, irileşmiş, olmuş. (Merz. diğ. köy.)
yılık: Eğri, çarpık; şaş. (Merz. mrk.)
yılışık: Şımarık; sırnaşık. (Merz. mrk.)

yirik: Yarık, ayrık, yırtık. (Merz. mrk.)

yiti: Tadı sertleşmiş, keskinleşmiş. (Merz. mrk.)

yova: İyesiz, sahipsiz (hayvan). (Merz. mrk.)

yoz I: Yalın, tek; bakımsız, iyi beslenmemiş. (Merz. mrk.)

yoz II: Zayıf hayvan. (Merz. mrk.)

yöğrek ~ yöğrük ~ yüğrük: Güçlü, kuvvetli, eline ayağına çabuk. (Merz. diğ. köy.)

yöndemli: Uygun. (Merz. mrk.)

yuvlak: Yuvarlak. (Merz. mrk.)

yüğrük I: Güçlü, çalışkan, çevik. (Merz. diğ. köy.)

yüğrük II: İyi yürüyen, koşan (at). (Merz. diğ. köy.)

yüklü: Gebe. (Taşova, Mer. ve k.)

zağlı: Hızlı giden. (Merz. mrk.)

zarku: Şımarık. (Merz. mrk.)

zarkumak: Şımarık. (Merz. köy.)

zartalak: Çirkin, kaba. (Heniske, Şehsadi)

zartlak: Abartılı konuşan. (Merz. köy.)

zeballâ: İriyarı, uzun, biçimsiz, korkunç, karayağız. (Taşova, Mer. k.)

zıpcıktı: Türedi. (Ams. mrk.)

zıpır: Güçlü, iriyarı. (Sarayözü, Ezine)

zırılı II: İri, kaba, uzun, ağır. (Merz. mrk.)

zırtaboz: Patavatsız, saygısız, utanmaz, tembel. (Merz. köy.)

zırtlak: Sulu. (Ams. mrk.)

zırzop I: Delidolu. (Merz. mrk.)

zırzop II: Görgüsüz. (Merz. mrk.)

zil: Parası olmayan (argo). (Merz. mrk.)

zonturlu: Yakışıklı, çalımlı, süslü, oturaklı. (Merz. mrk.)

zorlu: Güçlü, dayanıklı. (Merz. mrk.)

zövelek: Uzun boylu, ince. (Merz. mrk.)

13. Su Kaynağı Adları

bögenük: Önü tutulmuş su. (Merz. mrk.)

burulgan: Su çevrisi, girdap. (Merz. mrk.)

çayguru: Çay kenarındaki kaynak suyu. (Ams. mrk.)

eşme: İrmak ve dere kenarları kazıldığında çıkan su. (Zana)

eşme: Kaynak, göze, pınar. (Merz. diğ. köy.)

garğın: Engeller dolayısıyla kabarıp durgunlaşan su. (Merz. mrk.)

göleç: Su birikintisi. (Merz. diğ. köy.)

gömbe: Bir çeşit ırmak. (Ams. mrk.)

göz II: Kaynak. (Merz. diğ. köy.)

göze: Çeşme, ilkbaharda çıkıp kaybolan su. (Merz. mrk.)

köftere: Tarla ve bahçeye su salmak için büyük arka açılan delik. (Merz. köy.)

patlak: Göze, su kaynağı. (Merz. mrk.)

14. Yapı, Bölüm ve Bina Adları

afur: Ahır. (Mer. ve k., Varay)

ahır sekisi: Kışın sıcaklığından faydalanılan, ahırın yanında yüksekçe bir yerdeki oda. (Mer., Ams. k.)

algun ~ alğun II: Lağım, su yolu. (Mer., Gmş.)

ana kerpiç: Ana kalıpla dökülmüş, büyük kerpiç. (Merz. mrk.)

arastak ~ arıtsak ~ arustak: 1. Tavan; 2. Tavan arası. (Varay, Gmş., Mer.)

arılık I: Arı damı. Arı kovanlarının bulunduğu yer, yapı. (Gmş., Mer.)

arkaç: Ağıl. Dağ sırtlarında davarların yatırıldığı düz, rüzgâr almayan kuytu yer. (Ams. mrk.)

aşane: Mutfak. (Ams. mrk.)

aşsa ev: Aşağı ev. Alt kat yahut alt kattaki oda. (Merz. köy.)

aymalık: Evlerdeki kiremit altı. (Merz. mrk.)

bacalık: Ocağın yanına, üstüne lamba, kibrit koymak için yapılan raf. (Merz. köy.)

bagsu: Kiremidin boşlukları. (Ams. k.)

barama: İpek kozası. (Merz. mrk.)

behni: Ahırda tahta veya taştan yapılmış oluk şeklinde hayvan yemliği. (Ams. ve k., Mer.)

beşik: Örtüsü iki yana akıntısı olan çatı. (Merz. diğ. köy.)

binar: Taban tahtalarının çivilendiği ağaç. (Merz. mrk.)

buğluk: Hamam, hamamlık. (Merz. mrk.)

çağ: Lavabo, banyo. (Ams. mrk.)

çağlık: Lavabo, banyo. (Merz. diğ. köy.)

cimba: Köşe. (Ams. mrk.)

çal II: Etrafi çitle örülmüş yazlık ağıl. (Merz. mrk.)

çeper: Çit. (Merz. mrk.)

çerge: Göçebe çadırı, tente. (Ezinepazarı)

çıralık: Lamba, çıra konulan yer. (Merz. mrk.)

davulbaz: Davlumbaz. (Merz. köy.)

direcen ~ direngeç: Duvarların yıkılmaması için konulan destek. (Ezinepazarı, Taşova, Mer. ve k., Ams.)

dökme: Tavan ve tabanda kullanılan kiriş. (Merz. diğ. köy.)

dürek: Kümes. (Zana)

eliböğünde: Eğrilmiş duvarlara destek olan ağaç. (Merz. diğ. köy.)

gıynaşık ~ gıynaşuk: Aralık kapı, pencere. (Ziyere, Mer. ve k.)

gireli: Raf. (Merz. diğ. köy.)

girelik: Kiler (Merz. diğ. köy.)

goşma: Tavan arası boşluğu. (Merz. mrk.)

gömele: Bağ, bahçedeki bekçi kulübesi. (Ams. mrk.)

gümele: Avcı kulübesi. (Zana, Mer.)

haft: Çeşme yalağı, oluk. (Merz. diğ. köy.)

hayad: Ev bahçesi, sofa. (Taşova, Mer.)

hezan ~ hezen: Toprak evlerde kirişin üstüne dikine konulan ağaç. (Merz. mrk.)

ibik: Köşe, kenar, uç. (Merz. diğ. köy.)

kaladan: Hamamcının oturduğu bölüm. (Merz. mrk.)

kapaltı: Jandarma karakolu. (Merz. mrk.)

kapusalık: Bahçe kapısı. (Taşova)

kara yapı: Çamur ve kerpiç ile yapılmış ev. (Merz. mrk.)

kayıt: Pencere çerçevesi. (Ams. mrk.)

kelif: Çardak, yarım çalidan yapılan küçük barınak. (Gmş., Mer.)

kemerocağı: Büyük ocak. (Ams. mrk.)

kışla: Koyun ve keçi sürülerinin ya da barındıkları kapalı ağıl. (Merz. mrk.)

kuruluk: Araba hangarı. (Merz. mrk.)

kuzuluk kapısı: Büyük kapıların ortasındaki küçük kapı. (Merz. mrk.)

mağaza: Bodrum. (Ams. mrk.)

musluk: Ahırda hayvanların yemesine yarayan tahtadan yapılmış yemlik. (Merz. mrk.)

musul III: Ahırda, hayvanların yem yedikleri tahta yemlik. (Merz. köy.)

oluk: Hayvanların yem yedikleri, su içtikleri taş ya da ağaçtan oluşmuş yalak. (Merz. köy.)

örene: Şehir ya da ev yıkıntısı. (Merz. köy.)

pehni ~ petni: Ahırda taş veya tahtadan oluk biçiminde yapılmış hayvan yemliği (Mer. Şehsadi, Heniske-Ams.)

pin pim: Kümes. (Merz. köy.)

sinabat: İçinde üzüm çiğnemeye yarayan oluk. (Ams. mrk.)

tağ: Raf, sergen. (Merz. mrk.)

tam: Dam. (Merz. mrk.)

tapan II: Duvar örerken aralara konulan ağaç. (Merz. diğ. köy.)

temek: Ahırlarda gübre atmaya ya da saman almaya yarayan delik, ahır penceresi. (Gmş.)

terek: Raf, sergen. (Merz. mrk.)

tereklik: Raflık. (Merz. mrk.)

tink: Tahılın kabuğunu yumuşatarak ayırmaya yarayan değirmen (Merz. diğ. köy.)

tir: Küçük parçalara ayrılmış toprak, evlek; tarla sınırını belirlemek için yapılan set. (Ams. mrk.)

toka: Eski evlerde tavana açılan küçük pencere. (Merz. mrk.)

toplu: Pencere. (Merz. mrk.)

yellik: Harmanda saman yığınının arkasına ağaç dalarından örülen çit. (Merz. köy.)

yer odası: Toprak tabanlı oda. (Merz. mrk.)

15. Yer ve Yön Adları

adamılık I: Bağ belleme günlük ölçüsü, bir adamın bir günde belleyeceği yer. (Merz. diğ. köy.)

ağazlık ~ ağızlık: 1. Bir şeyin başladığı yer. 2. Su arkının sulanan yerlere açılan kısmı, ark başı, arklardan sulanacak tarlaya açılan su yolu. 3. Dokuma tezgâhında mekiğin işlemesi için bırakılan çözgü aralığı. (Varay, Mer. k.)

ağız II: Ekin biçilirken orakçı, tırpancının ilk başladığı yer veya bu şekilde tarla içinde açılmış yol. (Merz. köy.)

ahar: (IV) Gurbet, dışarı yer. (Ams. mrk.)

akaba: İniş, meyilli yer. (Merkepçikışlacığı, Ams.)

akur: Çokluk ve yer anlamında. (Ams. k.)

alan: Düzlük yer. (Merz. köy.)

alatav: Yarı yaş, yarı kuru toprak, az tavlı yer. (Mer. k., Deveciköy)

aldırayaz: Her yanı açık, soğuk olan yer. (Mer. ve k., Gmş.)

anay: Evlerde önü açık yer, sofa. (Ams. mrk.)

andal: Bahçe, bağ ve bostanda sulamayı kolaylaştırmak için, toprağın eğimine göre ayrılmış parçalar, maşala, evlek. (Merz. diğ. köy.)

- annaç:** Karşı, ön taraf, her tarafı görülen meydan, açıklık. (Merz. diğ. köy.)
- arkaç:** Davarların açıkta toplu olarak yattıkları yer, düz dağ sırtları. (Boğazköy, Gmş., Ams. k.)
- avlak:** Av yeri, avı çok olan yer. (Ams. k.)
- bahca:** Bahçe. (Merz. diğ. köy.)
- batakla:** Sazlık, bataklık. (Merz. diğ. köy.)
- belemür:** Tepe, yüksek yer; sırt, bayır, yamaç, dağ eteği. (Mer. ve k., Ams. ve ç.)
- belenğ:** Yüksek dağlık yerlerdeki düzlük, ağaçsız yer. (Merz. diğ. köy.)
- bıcak ~ bıcaklık:** Bucak, köşe, uç. (Merz. mrk.)
- bor:** Taşlık, işlenmemiş, sert (toprak; Ams. mrk.)
- boyun:** Dağ sırtı. (Merz. mrk.)
- büklük:** Çalılık ve ormanlık alanların çok olduğu yer. (Ams. mrk.)
- çadırğa:** Asmanın altındaki korkuluk, gölgelik. (Merz. mrk.)
- çağşak:** Çakıllı yer. (Merz. mrk.)
- çal I:** Taşlık yer, çıplak tepe. (Merz. mrk.)
- çevlik:** Irmak kenarındaki taşlık veya kumluk yer. (Merz. mrk.)
- çıkım:** Tarla sürülürken ayrılmış bölümler. (Merz. mrk.)
- çökek:** Bataklık. (Merz. diğ. köy.)
- daban III:** Tarlanın alt kısmı. (Ams. ve ç.)
- daşağır:** Çok taşlı yer. (Mer. ç.)
- dayaz:** Derin olmayan su kenarı. (Merz. köy.)
- deri:** Panayır, pazar yeri (Gmş., Mer.)
- doğuzluk:** Su değirmenlerinde çarkın bulunduğu yer. (Merz. diğ. köy.)
- doruk II:** Tepe, en üst. (Merz. diğ. köy.)
- döğnek:** Çok geçilerek çiğnenmiş yol. (Merz. diğ. köy.)
- dölek:** Düz, engebesiz arazi. (Merz. diğ. köy.)
- dönek:** Tarlanın hayvanları yormamak için bölünen kısımları. (Merz. köy.)
- dönekbaşı:** Tarlada çift sürmeye başlanılan yer. (Merz. köy.)
- dönemeç:** Köşebaşı, kıvrım yer. (Taşova, Mer. ve k.)
- dulda:** Gölge, kuytu. (Merz. mrk.)
- eğrek:** 1. Dinlenme yeri. (Ams.) 2. Hayvanların toplandığı yer. (Ams. ve k.)
- ekenek:** Ekilecek yer. (Mer. ve k., Taşova)
- elbiz yolu:** Tarla ve bağlarda yol biçimindeki patikalar. (Merz. diğ. köy.)
- elsük:** Hendek, kazılmış çukur. (Zana)

- emen:** Çukur. (Merz. mrk.)
- engin:** Alçak yer. (Merz. mrk.) Değer ve fiyatı düşük olan şey (için; Merz. diğ. köy.)
- esük:** Çukur. (Mer. ç.)
- evlek:** Bahçeye sebze dikmek için ayrılan bölüm. (Merz. diğ. köy.) yer.
- eyrek ~ eğrek:** Hayvanların öğlen dinledikleri yer. (Taşova, Mer. ve ç. k.)
- garık:** Bağ ve bahçelerdeki arık. (Merz. diğ. köy.)
- gen I:** Boş bırakılan tarla. (Mer., Ams. ve k.)
- gemiş:** Dağların, tepelerin üst kısmı. (Gmş., Şehsadi, Ezine)
- gezemek:** Avlu. (Merz. diğ. köy.)
- goğsuk:** Oyuk, boşluk. (Merz. diğ. köy.)
- göğertü II:** Sebze bahçesi. (Merz. diğ. köy.)
- göz ırımı:** Gözün görebileceği uzaklık. (Merz. diğ. köy.)
- guz:** Gölgecik, kuzey. (Mer. k., Zana-Ams.)
- gülleyük:** Çağlayan. (Merz. mrk.)
- güney:** Güneş alan yer. (Merz. mrk.)
- ıscak:** Hamam. (Merz. diğ. köy; Merz. mrk.)
- herk:** Nadasa bırakılan tarla. (Merz. mrk.)
- holluk:** Folluk, tavuğun yumurtladığı yer. (Merz. diğ. köy.)
- hörük ~ höyük:** Tepe. (Merz. diğ. köy.)
- kabuk:** Yamaç, ön, taraf. (Mer., Azerî k.)
- karık:** 1. Bağ, bahçede sebze ekmek için ayrılan bölümler. (Mer.) 2. İnce su yolu. (Taşova, Mer.)
- kendal:** Nehir kuyularındaki sel yarığı. (Merz. mrk.)
- kırak:** Çevre, kıyı, kenar, uç. (Azerî k.); 2. Dağ sırtı, tepe, yamaç, bayır. (Mer.)
- kırtış:** Pürüz, girinti, çıkıntı. (Merz. köy.)
- kıyı:** Sınır. (Merz. mrk.)
- koytuk:** Kenar, köşe. (Merz. mrk.)
- köndelen:** Ters yön. (Ams. mrk.)
- kümbet:** Tepecik. (Merz. mrk.)
- ocak:** Fide ya da ağaç dikmek için açılan çukur. (Ams. mrk.)
- örtme:** Üstü kapalı, önü açık yer. (Merz. köy.)
- örtmealtı:** Üstü örtülen yer. (Merz. köy.)
- öz ~ özen:** Tepeler arasındaki çukur, düzlük yer, koyak; sulak, verimli yer, otlak. (Merz. köy.)
- pelese:** Düzey. (Merz. köy.)

- soykal:** Düz, pürüzsüz yol. (Merz. mrk.)
tüm: Tümsek, tepe. (Merz. mrk.)
ürüm: Sürülerin sabaha karşı götürdükleri otlak. (Merz. diğ. köy.)
verep: Bayır, yokuş, yamaç. (Taşova, Göynücek)
verev: Bayırda yan yol. (Heniske, Şehsadi, Ezine, Sarayözü Mer. k.)
yaban: Dışarı, uzak yer, gurbet. (Kapıkaya, Taşova, Mer. k.)
yaka: Yan, yön; sırt; kıyı. (Merz. diğ. köy.)
yama: Dik yer, bayır, yokuş. (Merz. mrk.)
yanı yöresi: Çevresi. (Merz. mrk.)
yaylım: Otlak. (Mer., Taşova)
yazı: Düzlük ova. (Merz. mrk.)
yivek: Dağdaki çukur. (Merz. mrk.)
yozlama: Herk edilmemiş, ekimi gelecek yıla bırakılmış tarla. (Moramul)
yön çene: Köşe. (Taşova, Mer. ve k.)
yöre: Çevre. (Merz. mrk.)
yumru: Sert tümsek. (Merz. mrk.)
yunah: Çamaşır yıkanan yer. (Merz. mrk.)
zek: Köşe, keskin, kıyı çizgisi. (Merz. diğ. köy.)
zibillik: Çöplük. (Merz. mrk.)
zincef: Kıyı. (Merz. mrk.)

16. Zaman Dilimi Sözcükleri

- acartav:** Tarlanın şubat-mart ayları içindeki sürülme tavi, zamanı. (Varay)
akılbali ~ akılbaliği I: Erinlik, baliğ olma, buluğa erme. (Merz. mrk.)
eğrice ~ eğrilce: Hıdrellez günü. (Merz. diğ. köy.)
kabakuşluk: Öğlenden bir iki saat önceki zaman dilimi. (Merz. diğ. köy.)
kaşık çalımı: Akşam yemeği zamanı. (Merz. mrk.)
öteğün: Geçen gün, önceki gün. (Merz. mrk.)
öyün: Yemek vakti. (Merz. diğ. köy.)
apru: Nisan. (Merz. mrk.)
bazar II: Perşembe. (Merz. köy.)
gireği: Pazar günü. (Merz. diğ. köy.)
gücük: Şubat ayı. (Merz. mrk.)
gün kavuşması: Güneş batımı zamanı. (Merz. mrk.)

17. Zarflar

ağaz ~ ağız I: Sefer, defa, kere. (Merz. mrk.)

ağrı: Yönünden, tarafından, -den doğru, -ya doğru, -nın boyunca anlamlarında bir kelime. (Ams. mrk.)

aha ~ ahacık ~ ahacuk ~ ahancuk: İşte, orada, hemen şurada, bu. (Mer. ve k., Gmş. ve k.)

ahah: İşte, orada, hemen şurada, bu. (Merz. diğ. köy.)

ahana: İşte, orada, hemen şurada, bu. (Merz. diğ. köy.)

aktar güdel: Karmakarışık, altüst. (Mer., Ams. k; Merz. mrk.)

ancılayın: Öyle, onun gibi. (Merz. mrk.)

apakça: Çok açık. (Merz. köy.)

apul apul: Yavaş yavaş, ağır, ağır. (Ams. mrk.)

aram aram: Zaman zaman, ara sıra. (Merz. mrk.)

ardı sıra II: Hemen ardından, ardınca. (Merz. mrk.)

arkalı I: Devamlı, sürekli (Gmş.)

aykuru: Yana doğru. (Ams. mrk.)

barabar: Birlikte. (Merz. mrk.)

bayaktan: Demin, az önce, şimdi. (Ziyere, Eraslan, Mer.)

ben bana: Kendi kendime. (Merz. köy.)

beribenzer II: Alelade, sıradan, bayağı. (Merz. mrk.)

beribenzer: Şöyle böyle, az çok, oldukça. (Ams. mrk.)

biğil biğil: Suyun kendi hâlinde akışı. (Ams. mrk.)

biçala: Bir aralık, az bir zaman. (Merz. mrk.)

bidahakine: Gelecek sefer. (Merz. mrk.)

bitürem ~ bütürem: Tamamen, tümünden. (Merz. mrk.)

biyo: Bir kere, bir yol. (Merz. mrk.)

bizaal: Birazdan. (Merz. mrk.)

buez: Bu defa, bu kez. (Merz. mrk.)

cırtıdak: Birdenbire. (Merz. mrk.)

cip: Hep, bütün, çok. (Merz. mrk.)

corpudak: Birden batma (iğne vs.). (Sarıköy, Mer.)

daha ~ dâha ~ deydaha: Orada, şurada, işte. (Sarı Mer. ç.)

diğil diğil: Yavaş yavaş. (Merz. mrk.)

dizin dizin: Dizleri üstünde. (Merz. diğ. köy.)

dumur dumur: Damla damla (ter). (Merz. mrk.)

- durkala:** Az kalsın, hemencecik. (Merz. mrk.)
eccik ~ eccük: Azıcık. (Merz. mrk.)
ecücük ~ eççük: Azıcık. (Mer. k., Ziyere)
elleham: Herhalde. (Ams. mrk.)
enceri: Nasıl, Ayrancı, Küpeli, Ams.) *krş. henceri*
evedi: Acele, çabucak. (Sarayözü, Ezine, Mer. ve k.)
geyri: Sonra. (Ams. mrk; Ams. k.)
gibiş gibiş: Çocuk yürüyüşünü belirten ifade (Merz. mrk.)
gıdım gıdım: Azar azar. (Merz. diğ. köy.)
gıfdak: Birdenbire. (Merz. diğ. köy.)
gıfır gıfır: Birdenbire. (Merz. diğ. köy.)
giygiçlama: Bir köşeden karşı köşeye. (Merz. mrk.)
gide gide: Yavaş yavaş. (Merz. diğ. köy.)
gine: Yine. (Merz. diğ. köy.)
gücüleyin: Ancak, güçlkle. (Merz. mrk.)
gürüf gürüf: Sürü sürü. (Merz. diğ. köy.)
hankır hankır: Boş boş (gülme). (Ams. mrk.)
henceri: Nasıl. (Ayrancı, Küpeli, Ams.) *krş. enceri*
hodaydan: Birdenbire. (Merz. mrk.)
ıgıl ıgıl: Sürekli. (Merz. mrk.)
ılgım salgım: Belli belirsiz. (Merz. diğ. köy.)
ifil ifil: Hafif hafif. (Merz. mrk.)
indice: Şimdi. (Ams. mrk.)
ipil ipil: Parça parça. (Merz. mrk.)
kabal ~ kabala: Toptan, birden. (Ezinepazarı, Mer.)
keh keh: Soluk soluğa. (Merz. mrk.)
kelli: Sonra. (Merz. mrk.)
kıdım kıdım: Azar azar. (Merz. mrk.)
kıfıdak: Birdenbire. (Merz. mrk.)
kıfıl kıfıl: Sapır sapır (düşüp ölmek). (Merz. köy.)
kıyın kıyın: Kıyıdan kıyıdan, gizli gizli. (Merz. diğ. köy.)
lapak lapak: Topak topak; pıhtı pıhtı. (Merz. mrk.)
lop lop: Büyük ve yumuşak parçalar durumunda. (Merz. mrk.)
löngül löngül: Deve yürüyüşü için kullanılan bir ifade. (Merz. mrk.)
mar mar: Pırıl pırıl olmak (sağlıklı yüz için). (Merz. mrk.)

- mayıl mayıl:** Üzgün üzgün (bakmak). (Merz. köy.)
- mısmıl:** Büsbütün, tümüyle. (Ams. mrk.)
- nemene:** Nasıl. (Ams. mrk.)
- nenceri:** Nasıl. (Azer göç.)
- onat:** Tersin karşıtı, yüzü doğru. (Merz. mrk.)
- oylum oylum:** Parça parça. (Merz. mrk.)
- pat pat:** Yer yer, seyrek olarak. (Merz. köy.)
- payır payır:** Kâğıt, bez vb. şeyler yırtılırken çıkan ses için kullanılan bir ifade. (Merz. mrk.)
- peç peçe:** Art arda, peş peşe. (Ams. mrk.)
- pepil pepil ~ püpül püpül:** Kekeleye kekeleye konuşma kullanılan bir ifade. (Merz. köy.)
- peren peren:** Darmadağın, karmakarışık. (Merz. mrk.)
- sıpır sıpır:** Parça parça. (Merz. mrk.)
- siyim siyim:** Yavaş yavaş. (Ams. mrk.)
- soluğan:** Soluk soluğa, tıknafes. (Merz. mrk.)
- şarkadak:** Aniden. (Merz. mrk.)
- telesik:** Tez. (Ams. mrk.)
- teviye:** Bir dizi. (Merz. diğ. köy.)
- teya:** İşte. (Ams. mrk.)
- tezce:** Çabucak. (Merz. mrk.)
- ucun ucun:** Yavaş yavaş. (Merz. mrk.)
- usbekes:** Kesinlikle. (Ams. mrk.)
- vağlıdak:** Birdenbire (dolmak, boşalmak). (Merz. diğ. köy.)
- vazır vazır:** Birbirini ardı sıra. (Merz. köy.)
- yatımına:** Tartışma çıkarmayacak gibi. (Merz. mrk.)
- yelyepelek:** Çabucak. (Merz. mrk.)
- yılp yılp:** Pırıl pırıl. (Merz. diğ. köy.)
- yol:** Kez, defa. (Merz. mrk.)
- zangadak ~ zangıdak ~ zıngıdak ~ zınkıdak:** Birdenbire. (Ams., Mer. k., Şehsadi)
- zımbazık:** Hıncahınç. (Merz. mrk.)
- zögül zögül:** Art arda. (Merz. mrk.)

18. Ünlemler

aah: Acıma ünlemi. (Ams. mrk.)

anam: Korku, şaşma, hayranlık ünlemi. (Merz. mrk.)

bâli ~ balım ~ baylım: Bari, keşke. (Mer. Ams. ve ç.)

biç biç: Hayvanları çağırma ve kovalama ünlemi. (Ams. mrk.)

bidenem: Bir tanem. (Merz. mrk.)

cü cü: Tavuk çağırma ünlemi. (Merz. mrk.)

dovah: Hayvana seslenme. (Ams. mrk.)

döha ~ doğgah: Sığırları yürütme ünlemi. (Merz. diğ. köy.)

gı: Be. Hey gibi ünlem. (Ams. mrk.)

gıcık gıcık: Keçileri çağırma ünlemi. (Merz. diğ. köy.)

güdü güdü: Köpek çağırma ünlemi. (Merz. mrk.)

höst: Hayvana seslenme ifadesi. (Merz. diğ. köy.)

ibi: Kaz gütmeye ünlemi. (Merz. diğ. köy.)

oha: Sığır durdurma ünlemi. (Merz. mrk.)

piçi piçi: Sığır, davar çağırma ünlemi. (Merz. diğ. köy.)

piş piş ~ pişo pişo: Dana çağırma ünlemi. (Merz. mrk.)

pişi pişi: Öfkeli mandayı yatıştırma. (Merz. köy.)

pit pit: Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. (Ams. mrk.)

vıh: Üzüntü bildiren ünlem. (Merz. mrk.)

vış: Acıma, şaşkınlık, sevgi, üşüme, acı bildiren ünlem. (Merz. mrk.)

19. Yiyecek ve İçecek Adları

açma: Pide, ince tandır ekmeği. (Ams. mrk.)

ağuz ~ avuz: Yeni doğurmuş bir hayvandan ilk günlerde sağılan, koyu yapışkan süt; ağız. (Mer. k., Gmş., Taşova)

ahılğan: Çamsakızı, reçine. (Merz. diğ. köy.)

akbar: Peynir, turşu, sirke gibi şeylerin üzerinde biriken beyaz köpük. (Ams. mrk.)

aşır ~ aşura: Aşure. (Ams. mrk.)

aşlık: Buğday, mısır gibi tahıl ürünlerinden yapılan çorbalık, bulgur gibi yemeklikler. (Taşova)

banak çörek: Parmak çörek, üç tanesi bir arada pişirilen çörek. (Sarıköy., Mer.)

bastı: Patlıcan veya kabakla yapılmış kır yemeği. (Ams. mrk.)

bazlama: Saç ekmeği. (Merz. diğ. köy.)

- bide** II: Bir çeşit tepsi böreği. (Ams. mrk.)
- bide**: Pide. (Merz. mrk.)
- borani**: Kızartılmış yumurtaya sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan yemek. (Merz. mrk.)
- bozbaş**: Söğüş. (Ams. mrk.)
- burun çayı**: Demlikten bardağa ilk konulan çay. (Merz. mrk.)
- cimcik ~ cimcük**: Ev makarnası. (Merz. mrk.)
- çeçil**: Yağı alınmış süttten yapılan peynir. (Merz. mrk.)
- çemiç**: Dut kurusu. (Ams. mrk.)
- çevkel**: Kolay ayıklanamayan ceviz. (Ams. mrk.)
- çiğ**: Çökelek yapmak için çiğ süt. (Merz. mrk.)
- çiğleme**: Yağsız süttten yapılan peynir, çökelek. (Aydınlı aşireti, Mer.)
- çir**: Meyve kurusu. (Merz. mrk.)
- çöz** I: Bağırsak yağı. Merz
- dadak**: Küçük çocuklara verilen tatlı yiyecekler, tatlı. (Zana)
- dalah**: Bozulmamış bal peteği, kovanın yanlarındaki küçük beyaz bal peteği (Zana)
- dalak** I: Bozulmamış bal peteği. (Taşova, Mer. k.)
- daman**: Sığırın kaburga kemiklerinden karın kısmına olan etleri. (Merz. mrk.)
- damızlık**: 1. Pekmez, yoğurt, peynir vb şeyleri yapmaya yarayan maya. (Mer. k., Zana); 2. Harcanacak şeylerin tekrar çoğalmasa dileğiyle saklanan şey. (Mer. k.)
- dayama**: Pide türü. (Merz. mrk.)
- dilme**: Koyun ve keçinin boyun ve kürek kemiğinin çevresindeki etli kısım. (Merz. mrk.)
- dönderme**: Yağda kızartılan pide. (Taşova, Mer.)
- dügü**: 1. İnce bulgurdan yapılan pilav. (Merz. diğ. köy.; Sarı-Mer.); 2. Bulgur unu. (Zana)
- eğşi**: Kızılalık vb. meyvelerden yapılan yiyecek (Merz. diğ. köy.)
- ekşimik**: Kesmik ya da çökelek. (Ams. mrk.)
- erüšte**: Kibrit çöpü gibi doğranan makarna. (Merz. diğ. köy.)
- fetir**: Saçta pişirilen yufka ekmeği. (Merz. mrk.)
- gah**: Elma, armut kurusu. (Ams. mrk.)
- gale**: Kuru mercimek yemeği. (Merz. diğ. köy.)
- germeç** II: Közde bütün kızaran piliç vb
- gılik**: Saçta pişirilen ekmek. (Merz. mrk.)

gıyma: Kuşbaşı etin kavrulmasıyla yapılan kavurma. (Merz. diğ. köy.)

gidil: Mısır unundan yapılan ekmek. (Merz. köy.)

güdül: Saçta ya da fırında pişen mısır ya da buğday unundan yapılan ekmek. (Taşova, Ziyere, Mer.)

güveğönü: Gelin tarafından gönderilen tatlı. (Merz. diğ. köy.)

haluçka: Et ve lokma ile hamurdan yapılan yemek. (Merz. mrk.)

haşıl: Buğday, mısır unundan yapılan yemek. (Merz. mrk.)

hedik: Aşure. (Merz. diğ. köy.)

hele: Un çorbası. (Merz. diğ. köy.)

helese: Çok kaynayıp bulamaç olan yemek. (Mer. ç.)

helle çorbası: Un çorbası. (Ams. mrk.)

hevek: Değneğe bağlanan üzüm, elma, armut dizini. (Taşova, Mer. ve k.)

hırç: Etteki sinirli kısım. (Merz. mrk.)

höşmerim: Tatlı. (Merz. mrk.)

işgefe ~ işkefe: Açılmış yufka. (Merz. mrk.)

karıklı: Buğday, arpa ve çavdar karışımı. (Merz. mrk.)

kaypak: İçi peynirli bir çeşit tatarböreği. (Merz. mrk.)

kelefir: Sac üzerinde pişen yufka ekmek. (Merz. mrk.)

kesik I: Çiğ süttten yapılan yağsız peynir, çökelek. (Merz. mrk.)

kesmük: Kesilmiş süt. (Merz. mrk.)

keş I: Kış için kurutulan yağsız, tuzsuz yoğurt. (Merz. mrk.)

keşkek: Dövülmüş buğday ve etle pişirilen bir çeşit yemek, lapa. (Merz. mrk.)

kete: Yağlı, mayalı ya da mayasız hamurdan yapılip külde pişirilip çörek. (Merz. mrk.)

kırma: Hayvanlara yedirilen, değirmende ufaltılmış, ezilmiş her çeşit tahıl. (Merz. köy.)

kocagölmez: Yağlı hamura kavrulmuş ve dövülmüş haşhaş katılarak yapılan ekmek. (Merz. mrk.)

koyultmaç ~ koyutmaç: Yeni yavrulmuş hayvanın ilk sütü, ağız. Sonbaharda doğal olarak koyulaşan ya da kaynatılarak koyulaştırılan süt. (Ams. ve ç., Taşova)

kölemez: Ayrıla pişmiş süt karıştırılarak yapılan yiyecek. (Merz. mrk.)

könbe: İki sac arasında ya da külde pişirilen mayasız ekmek. (Merz. mrk.)

közleme: Külbastı, ateşte pişirilen et. (Merz. mrk.)

külcük: Külde pişirilen çörek. (Merz. mrk.)

mumbar: 1. Sığır, koyun, keçi vb. hayvanların kalın bağırsağı. 2. Kalın bağırsağa kıyma, ciğer, pirinç, soğan doldurarak yapılan bir çeşit yemek. (Merz. köy.)

oğul balı: Baharda çıkan arı yavrularının yaptığı beyaz ve iyi bal. (Merz. mrk.)

patlak II: Ateşte kavrularak patlatılmış mısır. (Taşova)

pazak: Zayıf, yağsız et. (Merz. mrk.)

pıt pıt: İnce, ufak bulgur. (Merz. köy.)

pıtıl: Mayasız sac ekmeği. (Merz. mrk.)

saçlık: Pişmiş etteki kalın şeritler. (Merz. mrk.)

salma çay: Şekeri içine konulan çay. (Merz. mrk.)

sası: Tatsız tuzsuz yiyecek. (Merz. mrk.)

sohum: Lokma. (Merz. mrk.)

şırtanak: Yağız, zayıf et. (Merz. mrk.)

teleme: Ağız ya da taze süte incir sütü damıtılarak yapılan süt kestirmesi. (Mer. ve k., Gmş.) Merz. diğ. köy.)

tike: Lokma, parça. (Merz. mrk.)

tovga: Yoğurtlu bulgur, pirinç ya da buğday çorbası. (Merz. mrk.)

umaçlı kete: İçinde kavrulmuş un olan pide. (Merz. mrk.)

urmalıbörök: Unla yapılan yemek. (Ams. mrk.)

üstlük: Yemeğin sonunda ağza alınan tatlı ya da lezzetli lokma. (Ams. mrk.)

yal: Hayvanlara verilen sulu yiyecek. (Taşova ve Mer. k.)

yalkı: Yağsız, besi değeri olmayan et. (Ams. mrk.)

yarma I: Buğday, arpa, bezelye vb.nin iri çekilmiş, dövmesi. (Merz. diğ. köy.)

yoka: Yufka ekmek. (Merz. köy.)

yöre II: Değirmenlerde, taşla kasnak arasında kalan ve hayvan yemi olarak kullanılan salt un. (Taşova k., Mer.)

yutmuk: Ağızdaki bir yutumluk şey. (Merz. mrk.)

20. Mantar Adları

bar: Sirke, pekmez vs üzerindeki köpük, küf, mantar. (Ams. mrk.)

domalan: Mantar. (Merz. diğ. köy.)

sobelen: Koni biçiminde mantar. (Merz. mrk.)

yeryaran: Bir tür mantar. (Merz. köy.)

21. Diğer (Genel) Adlandırmalar (Durum, İfade, Eğlence, Kişi, Topluluk, Alışveriş, İletişim vb. Adları)

abra III: Denge, muvazene. (Merz. diğ. köy.)

acık: Hiddet, öfke. (Ams. mrk.)

adamılık II: İyilik, insanîyet. (Merz. diğ. köy.)

ağacalık: Bir iş yapana ücretinden başka verilen şey, para. (Mer., Varay, Mer. k.)

ağırık: Angarya iş, manevi yük. (Merz. köy.)

ağlık: *süs* Pudra, düzgün, aklık. (Ams. mrk.)

akkanat: Eski askerî örgüte göre muvazzaf, ihtiyat, rediften sonra gelen yaşlılar. (Ams. k.)

al: Hile, tuzak. (Merz. diğ. köy.)

alabanda / alabandı: 1. Gürültü, patırtı, şamata; 2. Kibir, gösteriş. (Merz. köy.)

alaf I: Alev. (Merz. köy.)

alaf II: 1. Hayvanların kışlık yiyeceği, saman, ot, mısır sapı vb. (Merz. köy.)

alagun: Gürültü. (Merz. mrk.)

alayı (alayısı): (*zamir*) Hepsi, bütünü. (Merz. köy.)

alaz: Alev. (Merz. köy.)

aldanguç: Avutacak, kandıracak, gönül alacak şey, söz. (Merz. köy.)

an II: Fırsat, elverişli. (Merz. diğ. köy.)

ana: Esas, asıl, temel. (Ams. mrk.)

anacak: Hatıra, hediye, armağan. (Merz. diğ. köy.)

arap daşağı II: Müşterek verilecek ziyafette masrafa iştirak ettirilmeyen üçüncü kişi. (Merz. mrk.)

arzuman: İstek, şiddetli istek. (Gmş., Mer.)

asku: Resmi işlerde ilan. (Merz. köy.)

avk: Düzen, hile. (Merz. diğ. köy.)

aydıncak ~ aydınnık: Aydınlık. (Merz. diğ. köy.)

bac: Zorbalıkla alınan para. (Merz. diğ. köy.)

barhana: Grup, takım, kafile, kalabalık, toplantı, fırka, denek. (Merz. mrk.)

bās: Bahis, iddialı sözleşme. (Merz. köy.)

bāsış: Bağış. (Merz. köy.)

- başaca:** Sonuna kadar anlamında söz. (Merz. mrk.)
- başarat:** Basiret. (Ams. ve ç.)
- bayatı:** Bayati makamında okunan şarkı. (Az. k.)
- bahre:** Dokuma işçiliği ücreti. (Merz. mrk.)
- ben beng:** Meyvedeki olgunlaşma hali. (Ams. mrk.)
- berçin I:** Perçin. (Ams. ve ç.)
- biçit:** Bir çift. (Merz. mrk.)
- bilişiklik:** Tanışıklık. (Ams. ve ç.)
- bitim:** Yetişiş, kuruluş, yapı. (Merz. mrk.)
- bozuk:** Uzun hava, bozlak. (Merz. mrk.)
- cendek:** İnsan veya hayvan ölüsü. (Merz. mrk.)
- cingit ~ çingit:** Çingene. (Merz. mrk.)
- çağlın:** Gelişmeyen ekin. (Merz. mrk.)
- çalkantı:** Tahılın kalbur üstünde kalan toz ve çöpleri. *Kalıntı.* (Ams. mrk.)
- çeç ~ çeş:** Samandan ayrılmış tahıl yığını. (Mer. ve k., Sarayözü, Ezine, Eraslan, Ams.)
- çıpar:** Biçim, şekil (hayvan için). (Merz. mrk.)
- çıpar:** Biçim, şekil. (Merz. mrk.)
- çirk:** Tütün zifiri. (Merz. mrk.)
- çobancalık:** Çoban hakkı, bahşişi. (Merz. diğ. köy.)
- çölçöplük:** Döküntü. (Merz. mrk.)
- çöz II:** Fırın sıcaklığın az olması. (Ams. mrk.)
- çöz III:** Fırın sıcaklığının çok olması (Ams. ve k., Mer.)
- dabak:** Yaşlanmış ağaç; dalları kesilmiş ağaç gövdesi. (Merz. diğ. köy.)
- dakanak:** İlgî, ilişki. (Ams. ve ç.)
- dalgır:** Yıkanan kaplar silinmeden kurduğu zaman üzerlerinde beliren lekeler, hare (Zana)
- danışık ekmeği:** Düğün yapacak olanın danışmak için komşularını davet ettiği toplantı. (Merz. mrk.)
- danışık:** Anlaşma, sözleşme. (Merz. köy.)
- darabul:** Köy düğünlerinde geceleri, ateş etrafında, davul, zurna ile oynanan oyun (Ams. k.)
- değme:** Seçme (Merz. diğ. köy.)
- dekmük:** Tekme. (Merz. mrk.)
- dem:** Pişirilen ekmeğin kıvama gelmesi. (Zana)
- deme:** Atasözü. (Ams. mrk.)

dene: Tahıl (Ams. mrk.)

dene: Tane. (Mer. ve k., Taşova)

deyiş: Mani, destan, ağıt. (Merz. diğ. köy.)

dıkır: İyi hal ve düzgün gidiş. (Ams. mrk.)

dımbıltı: Uzaktan duyulan davul sesi (Merz. mrk.)

dırlama: Gelişigüzel konuşma. (Merz. diğ. köy.)

dışlık: Rahat, huzur, neşe, iç ferahlığı. (Merz. diğ. köy.)

diydık: Gereksiz, yersiz ikram. (Azer göç.)

diki: Tane. (Ezine)

dobura: Dolambaçlı yolara sapmadan gerçeği söyleme. (Merz. diğ. köy.)

doğuztopu: Elleri ayakları arkadan bağlama u. (Merz. diğ. köy.)

dörtleme: Tarlayı dördüncü kez sürme. (Merz. diğ. köy.)

dutamak: Anapara. (Ams. mrk.)

dünürlük: Söz kesme toplantısı

düzme: Mani, türkü. (Merz. mrk.)

ebede: 1. Dügünde geline getirilen armağanlar gösterilirken söylenen söz. (Mer. ve k.)

eğsügetek: Kadın. (Merz. diğ. köy.)

ekintü: Eksilen şey. (Merz. diğ. köy.)

el I: İlgi. (Mer., Ama ve ç.)

elçim: Tutam, demet. (Merz. mrk.)

eletek: Çocuk oyununda bilye engele takıldığında söylenen söz. (Merz. mrk.)

en I: Hayvanlara, eşyalara vurulan damga, işaret. (Merz. diğ. köy.)

endelep: Oyun, hile. (Merz. mrk.)

engez: Engel. (Mer. ç.)

ericek ekmeği: Sahur yemeği. (Merz. diğ. köy.)

ericek: Sahur yemeği. (Mer. ve k., Gmş.)

eş II: İnsan ve hayvanlarda doğum sırasında, bebek ya da yavrudan sonra gelen etsi madde, son, *etene*. (Merz. mrk.)

eşgin: Atın rahvan yürüyüşü. (Merz. mrk.)

eter: Haber. (Azer göç.)

feyil: Huysuzluk. (Merz. diğ. köy.)

feyilsizlik: Kanaatkâr olmama hali. (Merz. diğ. köy.)

fitik: Tahsildar makbuzu. (Sarayözü, Şehsadi, Ezine, Heniske, Girap)

fitoz: *süs* Gelin saçı (hotoz). (Merz. diğ. köy.)

- gabal:** Götürü pazarlık. (Merz. mrk.)
gabala bazar: Götürü pazarlık. (Merz. diğ. köy.)
gağıl: Çamurların kuruması. (Merz. mrk.)
gardak: Dokumada, dikişte pürüz. (Merz. mrk.)
gater: Katar. (Merz. diğ. köy.)
gıcık I: *dışkı* Hayvan pisliği. (Merz. mrk.)
gıcırı bükme: Zora getirme (Taşova, Mer. ve ç.)
gıcırmak: Oyunbozanlık. (Merz. diğ. köy.)
gıg: *dışkı* Hayvan pisliği. (Ams. mrk.)
gömü: Gömü. (Merz. diğ. köy.)
göndürü: Uğurlama. (Merz. diğ. köy.)
görenek I: Gelenek, alışkı. (Merz. mrk.)
görenek II: Geçici yenilik, moda. (Merz. mrk.)
görkem: Gösteriş, görünüş. (Merz. diğ. köy.)
göz kesimi: Göz kararı. (Merz. diğ. köy.)
gübür: Süprüntü, toz. (Mer., Taşova)
gümültü: Gürültü. (Merz. mrk.)
hangırtı: Boş gülüş. (Merz. mrk.)
hasşıl: Pürüz. (Merz. mrk.)
hees: Sabanın tarlada açtığı iz. (Merz. mrk.)
henir: Nefes. (Azerî k., Mer.)
hoğ: Aşırı cinsel istek. (Merz. mrk.)
hohucuk: Çocuk dilinde umacı. (Merz. mrk.)
horhuç: Dilenci torbası (çocuk dilinde). (Sarı)
horsa: İstek. (Merz. mrk.)
höbek: Yığın, öbek. (Merz. mrk.)
hömücük: Umacı. (Merz. diğ. köy.)
hörtüm: Yudum. (Ams. mrk.)
hüdük II: Korku, kuruntu. (Merz. mrk.)
hüşüm: Kuşku, korku. (Merz. mrk.)
ırahvan: Atın yavaş yürüyüşü. (Ams. k.)
ışmar: El, yüz, baş ile yapılan işaret. (Merz. diğ. köy.)
imece: Birlikte yardımlaşma iş görmek. (Merz. mrk.)
kara: İftira, suç. (Merz. mrk.)

karagula ~ karagura ~ karakura: Kâbus. (Mer., Ziyere; 'karagura' Çoram; 'karagula' Taşova)

kargin I: Suların çoğalarak taşmış, kabarmış durumu. (Merz. mrk.)

kavrak: İki elle tutmak. (Merz. mrk.)

keçik: Başörtüsünün uçlarını çene altından geçirip tepede bağlama biçimi. (Ams. mrk.)

kesik II: Sıra, nöbet. (Ezine)

keslek: Hayvanın samanını incisini yiyip irisini ayırması. (Merz. mrk.)

keş II: Durum. (Merz. mrk.)

kıbal: Değişik ve özel biçim, yol. (Merz. mrk.)

kıgılcım: Kıvılcım. (Azer göç.)

kınık: Düşman. (Ams. mrk.)

kırım: Çiftçinin tarlayı süreceği ya da tohum atacağı zaman ayırdığı parçalar. (Merz. köy.)

koğu: Çekiştirme, kötüleme. (Merz. mrk.)

konak: Misafir. (Merz. mrk.)

köz: Kor. (Merz. mrk.)

kumancalık: Öğütme ücreti. (Merz. mrk.)

külte: Bağlam, demet, düzine. (Merz. mrk.)

kündiye: Gündeye, gündelik. (Merz. mrk.)

ım: Ceza. (Merz. mrk.)

loda: Taneli tanesiz saman yığın. (Merz. diğ. köy.)

mayıs: dışkı Yaş sığır pisliği. (Merz. mrk.)

meres (II): Köpeğin yaşı. (Merz. köy.)

mosmoruş: Konuşma, gizli konuşma. (Merz. mrk.)

murt: Suların dibine çöken tortu. *Kalıntı.* (Merz. köy.)

nönnü: Hortlak, umacı. (Merz. köy.)

oyulgama: Kalın, seyrek, gelişigüzel dikiş. (Merz. mrk.)

öd: Yüreklilik. (Merz. köy.)

ödül: Armağan. (Merz. mrk.)

öğrenbeşlik ~ öğrencelik: İlk yapılan iş, deneme, temren. (Taşova, Mer.)

ölüğün körü ~ öllüğün körü: Elinin körü, Kızınca söylenen bir sövgü. (Merz. köy.)

öndül: Ödül. (Merz. mrk.)

parpı: Dayak. (Merz. mrk.)

- partal:** Abartılmış söz, yalan. (Merz. köy.)
patente: Tuzak. (Merz. mrk.)
pörnek: İnsanların ortak yararları için oluşturdukları topluluk. (Merz. köy.)
pürçek: Oya, püskül, saçak. (Merz. köy.)
san: Pas. (Merz. mrk.)
sevindirik: Heyecan. (Taşova)
simsim ~ sinsin: Ateşin etrafında oynanan bir oyun. (Merz. mrk.)
soyak: Soy. (Merz. mrk.)
şakak parası: Boyna takılan para. (Ams. mrk.)
şaplak: Tokat. (Merz. mrk.)
şarkadalık: Haylazlık, yaramazlık. (Merz. mrk.)
şaşkal: Yanlış, ters. (Merz. diğ. köy.)
şenlik: Kalabalık. (Merz. mrk.)
tak düzen: İşi yolunda ve düzenli olmak anlamında bir söz (Mer. ve k.)
takanak: İlişki. (Merz. mrk.)
takıntı: Alacak, borç. (Ams. mrk.)
tamu: Cehennem. (Ezinepazarı)
tap: Güç, kuvvet. (Merz. mrk.)
tavatır: Yaygın söylenti. (Merz. mrk.)
teplik: Tekme. (Ams. mrk.)
tevir: Çeşit, tür. (Ams. mrk.)
tığ I: Savrulmuş harman tınazı (**tınaz**<Harmanda dövülmüş ve savrulmak üzere hazırlanmış ekin yığını.; Ams. mrk.)
tomturak: Alım, gösteriş. (Merz. mrk.)
torbalı: Çingene. (Ziyere)
tügmek: Çıkıntı, en uç boğum. (Merz. diğ. köy.)
tüssü: Duman çıkarma işi, tütsü. (Merz. mrk.)
ucar: Belirti, ipucu anlamına 'haber'le birlikte kullanılır. (Merz. diğ. köy.)
üçürdüm: Üçe bölme. (Merz. köy.)
ütülük: Islık. (Merz. mrk.)
vesek: Karşılık. (Merz. köy.)
vır vır: Dedikodu, gevezelik. (Merz. köy.)
yalım: Onur, çalım. (Mer. k.)
yalman: Eğri gitme. (Merz. köy.)
yamaç: Bedel, karşılık. (İlisu, Ams.)

- yamalıh:** Yama. (Taşova)
yârenlik: Söyleşi, dostluk. (Merz. mrk.)
yeğnilik I: Taşkınılık, azgınlık, kıyıcılık. (Merz. diğ. köy.)
yeğnilik II: Bolluk. (Merz. köy.)
yelleme: Çalgıda hızlı tempo. (Merz. mrk.)
yenük: Zimmet, açık. (Merz. diğ. köy.)
yıkım: Zarar. (Ams. mrk.)
yıllık: Yıllık ücret. (Merz. köy.)
yiye: Sahip. (Ams. mrk.)
yordam: Kılavuz. (Merz. mrk.)
yorğa: Atlarda, rahvana yakın bir yürüyüş biçimi, yumuşak rahvan. (Merz. mrk.)
yöndem: Yol, yöntem. (Merz. mrk.)
zılıgıt: Paylama. (Merz. mrk.)
zırılı I: Yakışksız tartışma, kavga. (Merz. mrk.)
zırzop yolu: Gelin sahiplerinden delikanlıların aldıkları bahşiş. (Merz. mrk.)
zontur: Kibir, çalım, yakışık. (Merz. mrk.)

Sonuç

Derleme Sözlüğü'ne göre Amasya'ya Ait Söz Varlığı sınıflandırıldığında ilginç ve zengin bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Yapılan inceleme sonucu sözcükler 21 ayrı alt başlıkta sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma ve sözcük sayıları şu şekilde ortaya çıkmıştır: 1. Aile ve Kan Bağı ile İlgili Sözcükler (31 sözcük), 2. Araç Gereç (Madde-Nesne) Adları (344 sözcük), 3. İnsan ve Hayvan Bedenleri ile İlgili Sözcükler (59 sözcük), 4. Bitki Adları (122 sözcük), 5. Hayvan Adları (126 sözcük), 6. Giysi Adları (65 sözcük), 7. Hastalık ile İlgili Sözcükler (70 sözcük), 8. Hava Olayları ile İlgili Sözcükler (32 sözcük), 9. İş ve İşçi Sözcükleri (25 sözcük), 10. Çocuk Oyunuyla İlgili Sözcükler (13 sözcük), 11. Renk Adları (7 sözcük), 12. Sıfatlar (365 sözcük), 13. Su Kaynağı Adları (13 sözcük), 14. Yapı, Bölüm ve Bina Adları (69 sözcük), 15. Yer ve Yön Adları (97 sözcük), 16. Zaman Dilimi Sözcükleri (12 sözcük), 17. Zarflar (97 sözcük), 18. Ünlemler (20 sözcük), 19. Yiyecek ve

İçecek Adları (96 sözcük), 20. Mantar Adları (4 sözcük), 21. Diğer (Genel) Adlandırmalar (*Durum, İfade, Eğlence, Kişi, Topluluk, Alışveriş, İletişim, Nesne vs. Adları*) (207 sözcük).

İkilemelerin çokça yer aldığı Amasya ağzında sözcük yapımı Türkiye Türkçesinin genel yapısına uygun türetme özelliklerine sahiptir. Genellikle belirtisiz isim tamlaması ve sıfat tamlamasından oluşan adlandırmalar ile sıfat-fiil ve isnat grubu yanında bir tane belirtili isim tamlaması örneğine (*dığdığının dığdığı*) rastlanmıştır:

Belirtili İsim Tamlaması: *dığdığının dığdığı*.

Belirtisiz İsim Tamlaması: *ahır sekisi, akıl delisi, arap daşağı/araptaşağı, ay alması, bağ bıkcısı, başsuyu, bedürük çöpü, bekmez kefi, boğaz elması, boyaçili, bulut geçi, bursa buğdayı, burun çayı, cırcır böcüğü, cinarabası, comuş ineği, daş yoku, dodili kuşu, döl yatağı, dönekbaşı, ebebulguru, ebemkuşağı, eğe kemiği, elbiz yolu, ericek ekmeği, gecekuşu, gıcıkdan otu, gice çiçeği, gün kavuşması, gün yağmuru, güveğiönü, güvercin taklası, güz yiğidi, helle çorbası, kafa kâğıdı, kapaltı, kaşık çalımı, kaya üzümü, kemerocağı, koltuk kaması, kapaltı, kargıdalı, kuşkuşekmeği, kuzuluk kapısı, ocakeşşe ~ ocak eşeği, öksüzçidemi, örtmealtı, parmak kurusu, pazıpancarı, pekmezkefi, sancı çubuğu, tavukgötü, terki heybesi, yelönü, yer odası, yiğitbaşı, yüz alacı, zırzop yolu ...*

Sıfat Tamlaması: *aç boğaz/buğaz, ağyel, akaba, akbulut, akkanat, akpakla, aktoprak, ala bulut, alatav, albardak, aldirayaz, altınbaş, aynalı işlik, badi parmak, bakır kır, banak çörek, bidahakine, bidene, bidınnak, bodurmahmut, buesz, çatal iğne, dikme çelik, eskibeki, gök öksürük, gülfatma, iri buğday, kara yapı, karabilecek, karadüzen, karagula ~ karagura ~ karakura (kâbus), karaoğ, kızıl kır, kızılkurt, kızılkuş, kocagölmez, öteğün, salma çay, suluzırtlak, tahtaterlik, talaş arı, taş enek, topbaş, umaçlı kete, urmabörek, yeniyetme, yeşilbaş ördek ...*

Sıfat-fiil: *etyaran, gözbayııcı ~ göz bayıcı, kargabüken, keçeçürüten, ordubozan, tak düzen, takdelen, tezeker, yeryaran ...*

İsnat Grubu: *ağzı bek/pek, bağrı yuka, boynuburuk, dabanı düz, eliböğründe, kalbibütün ...*

Cümle Biçiminde İsim: *mıhsıçtı, siğnebitti ...*

Ses Taklidi İsim: *takatuka.*

İkilemeler: *agmaz dönmez, alaca belece, alaca bulaca, apul apul, aram aram, biç biç, cü cü, dankıl dankul, diñgil diñgil, dizin dizin, dumur dumur, ebelek sepelek, gıbış gıbış, gıcık gıcık, gıldır gücük, güdü güdü, gürüf gürüf, hankır hankır, ıñıl ıñıl, ılgım salgım, ifil ifil, ipil ipil, keh keh, kıfıl kıfıl, kıyın kıyın, lapak lapak, lop lop, löngül löngül, mar mar, mayıl mayıl, oylum oylum, pat pat, payır payır, peç peçe, pepil pepil, peren peren, pıt pıt, piçi piçi, piş piş, pişo pişo, pit pit, püpül püpül, tısır tısır, ucun ucun, varımlı varışlı, virgil virgil, yamrı yumru, yılp yılp ...*

“Oysam” (halbuki, oysaki-Taşova, Mer.) bağlacı, cambur cumbur” (su içinde hareket eden cismin çıkardığı sesi anlatan ikileme-Merz. mrk.) yansıma ikileme, “he mi” (öyle mi, değil mi-Merz. mrk.) edatı, “sap yıldızı” (Ülker yıldızı-Ams. ve ç.) ve “yıldız zikke” (Demirkazık. Kutupyıldızı-Merz. mrk.) gibi yıldız adları da sınıflandırmaya dâhil edilmemiş sözcüklerdendir.

Çalışmaya ek olarak gerek sözlükteki sözcüklere göre gerekse yaşadığımız bölge olması sebebiyle kendi ekleyeceğimiz bazı örnek sözcüklere göre Amasya’ya ait bir kısa/özet ses bilgisi özelliklerini de eklemeyi uygun gördük.

Art damak ünsüzü /k/nın sızıcılaşarak arka damak ünsüzü h’ya ve /ğ/’ya döndüğü görülmektedir. Amasya ağzında /y/, /c/, /ç/, /ş/ ünsüzleri önlüleştirilmektedir (inceltmektedir). Birçok farklı örnekleri bulunan ilerleyici ve gerileyici benzeşmeler; /r/ ve /l/ ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde ünlü türemesi; sürekli ve süreksiz ünsüzler arasındaki değişimler, yaygın biçimde hece düşmesi görülmektedir. Dudak ünsüzü yanındaki ünlüler yuvarlaklaşmaktadır. Art damak ünsüzü ñ (*diñgil diñgil, doñra, doñurca, doñuzluk, doñuztopu, gañgak, gañrık, geñzek, goñur, içeñü, öllüñ körü, pesenü gibi birçok örnekte olduğu gibi*) korunmaktadır. İki kelime arasında kullanılan /g/ ünsüzü eriyerek hece kaynaşması meydana getirmektedir. Hece düşmesi sırasında ekleşme dolayısıyla ikincil uzun ünlüler ortaya çıkmaktadır. Uzun ünlüler hece kaynaşması ve ünsüz düşmesi

étdiler, gét-, hafda gibi sözcüklerde ötümlüleşme örnekleri görülmektedir.

Ötümsüzleşme: /b/ > /p/ değişimi: *paçak (bıçak), pürbüçük ~ pürpüçük, sohpet*; -/c/->-/ç/- değişimi: *saç*; /d/ > /t/ değişimi: *taha, tam, toğdur, tütkun*; g/ > /k/ değişimi: *kıdık*; -/l/->-/s/- değişimi: *ossun*; -/l/->-/t/- değişimi: *attun*; /v/ > /f/ değişimi: *fişne, kanefçe*; -/y/->-/s/- değişimi: *amassa*; /z/ > /s/ değişimi: *bilmes, biras, gasde, kiras, tussus*; -/z/->-/ç/- değişimi: *aççuğ* gibi sözcüklerde ötümsüzleşme örnekleri görülmektedir.

Sızıcılışma: -/c/->-/j/- değişimi: *saj*; -/c/->-/z/- değişimi: *ezzâne*; -/ç/->-/ş/ değişimi: *ğaş, hês, úş*; -/ç/->-/ş/- değişimi: *ğaş-, saş, muhtaş*; /g/-> /h/- değişimi: *hırtlak (gırtlak)*; -/k/->-/h/- değişimi: *ahlim, çihar-, çihduğ, çohluk, dohuz*; -/k/>-/h/ değişimi: *artuh, bah, olacah, tavuh, ufah, yoh, yunah* gibi sözcüklerde sızıcılışma örnekleri görülmektedir.

Ünsüz Benzeşmesi: -nl->-nn- benzeşmesi: *günnük (günlük)* sözcüğü yanında +lAr ekinin kullanıldığı *bunnar, değermenner, gadinnar, gelinner, onnân, torunnar* gibi sözcüklerde **ilerleyici benzeşme** örnekleri görülür. -cz->-zz- benzeşmesi: *ezzâne*; -hc->-cc- benzeşmesi: *accı, bacce*; -kg->-gg- benzeşmesi: *teşeggür, tégge*; -ln->-nn- benzeşmesi: *annım (alın+ım)*; -ls->-ss- benzeşmesi: *ossun (olsun)*; -rl->-ll- benzeşmesi: *ékeller, gétürüller, gideller, hayill, sémâveller, talla, yèller yüzellik ~ yüzerlik*; -rn->-nn- değişimi: *ğannıbahar, gışbunnu, yağanni, zunna*; -sy->-ss- benzeşmesi: *amassa*; -şs->-ss- benzeşmesi: *bassâlî*; -tç->-çç- benzeşmesi: *baççe*; -td->-dd- benzeşmesi: *şemşeddin, işiddi*; -ts->-ss benzeşmesi: *yâssı*; -zc->-cc- benzeşmesi: *accığ, éccúğ, kúccúğ*; -zs->-ss- benzeşmesi: *ğıssa* gibi sözcüklerde **gerileyici benzeşme** örnekleri görülmektedir.

Süreksiz Ünsüz Değişimi: /t/- > /ç/- değişimi: *cırnak (tırnak)ve /b/-> /d/-* değişimi: *dıngıldak (bingıldak)* örnekleri görülmektedir.

Sürekli Ünsüz Değişimi ve Nöbetleşmeleri: -/f/>-/v/ değişimi: *alaf*; /ğ/ > /h/ değişimi: *abuğun ~ abuhun*; /ğ/>/v/ değişimi: *koğu*; /ğ/>/y/ öyün; -/l/->-/n/- değişimi *eneğimsağma*,

nézzetli; /m/ > /n/ değişimi: *simsim* ~ *sinsin*; /n/ > /y/ değişimi: *göynek*; -/r/->-/y/- değişimi: *biyisini*, *hörük* ~ *höyük (tepe)* gibi örneklerde görülmektedir.

Diğer Nöbetleşmeler: /a/ ~ /ı/ ~ ve /g/ ~ /k/ nöbetleşmesi: *zangadak* ~ *zangıdak* ~ *zingıdak* ~ *zınkıdak*; /c/ ~ /ç/ nöbetleşmesi: *bıcılkan* ~ *bıçılğan*, *cibildek* ~ *çipildek*, *cingit* ~ *çingit*; /d/ ~ /t/ nöbetleşmesi: *kosdak* ~ *kostak*, *kürdek* ~ *kürtek*; /e/ ~ /i/ nöbetleşmesi: *helke* ~ *helki*; /e/ > /ü/ nöbetleşmesi: *yöğrek* ~ *yöğrük* ~ *yüğrük*; /g/ ~ /k/ nöbetleşmesi: *işgefe* ~ *işkefe*; /ğ/ ~ /v/ ~ /y/ nöbetleşmesi: *geğsi* ~ *geyesi* ~ *geysi*, *zoğal* ~ *zoval*; /h/ ~ /k/ nöbetleşmesi: *boydah* ~ *boydak*; /h/ ~ /t/ nöbetleşmesi: *pehni* ~ *petni*; /n/ ~ /r/ nöbetleşmesi: *zınnık* ~ *zırnık*; /ö/ ~ /ü/ nöbetleşmesi: *böğelek* ~ *büğelek*, *gömele* ~ *gümele*; /r/ ~ /l/ nöbetleşmesi: *bāli* ~ *balim* ~ *baylim*; /s/ ~ /z/ nöbetleşmesi: *ahras* ~ *ahraz*; *apas* ~ *apaz*; /v/ ~ /ğ/ nöbetleşmesi: *eyrek* ~ *eğrek*; -c- ~ -d- nöbetleşmesi: *bocut* ~ *boduç* gibi örneklerde; ek nöbetleşmesi de *direcen* ~ *direnceç* ve *öğrenbeşlik* ~ *öğrencelik* gibi örneklerde görülmektedir.

Ünsüz İkizleşmesi: *aşşā*, *ğaşşığ*, *ğuccúğ*, *issot*, *kúççúğ*, *ödek* ~ *öddek* ~ *ödsek*, *vizik* ~ *vizzik*, *zatten* gibi örneklerde görülmektedir.

Ünsüz Düşmesi: -/h/- düşmesi: *mémed*, *rāmet*; -/k/ düşmesi: *yo*, *artu*; -/k/- düşmesi: *yosā*; -/l/ düşmesi: *biyo* (bir kere, bir yol), *nası*; /m/ düşmesi: *bāli* ~ *balim* ~ *baylim*; -/n/- düşmesi: *gúnúde*, *gêşler*, *gêçlig*; -/r/- düşmesi: *atuh*, *döt*, *gélidi*, *gidekene*; -/r/ düşmesi: *ğada*, *biyo* (bir kere, bir yol); -/t/ düşmesi: *çif*; -/v/- düşmesi: *töbe*; /y/- *avuklu*; -/y/- düşmesi: *böle*, *işallah*, *şöle*, *soña* gibi örneklerde görülmektedir.

Ünsüz Türemesi: -/g/ türemesi: *işdeg*, *süzülüncüğ*, *çihıncığ*; -/n/ türemesi: *şindin*; /g/- türemesi: *gizbe* (*izbe* < *Bulg. izba* "kiler, evin altındaki ambar odası"); /ı/ türemesi: *alularıdın*, *güleridin*, *koşarıdın*; -/m/ türemesi: *şindim*, *oysam*; -/n/ türemesi: *ferzek* ~ *ferzenk*; /s/- türemesi: *ebelek* ~ *sepelek*; -/ş/- türemesi: *aşşā*, *eşşeg*, *ğaşşığ*, *kúççúğ*; -/y/- türemesi: *ayit*, *súyda* gibi örneklerde görülmektedir.

Ses - Ek Türemesi: *aha ~ ahacık ~ ahacuk ~ ahancuk (işte, orada, hemen şurada); ahana (işte, orada); döha ~ doğgah (sığırları yürütme ünlemi), sezek ~ sezeğen ...*

Ünlü Türemesi: *irahvan, ısıcak, ışimar, ilengeri, isilek ...*

Hece Kaynaşması: *aş bıça, bizaal (birazdan), elleham (herhalde), güyae (güveyi), hasdâne, ırmân, nétcên (ne edecen), nölacah, oklağaç (oklava), öteğün (ötekigün)*

Ünlü Daralması: /a/ > /ı/ değişimi: *ağaz ~ ağız (defa, kere), bağırdak ~ bağardak* ve /ö/ > /ü/ değişimi: *hüdük (hödük)* gibi örneklerde görülmektedir.

Göçüşme: *arvad ~ avrat, eşki, kepelek, melmeket, tespi (tepsi)* gibi örneklerde görülmektedir.

Ünlü Genişlemesi: /ı/ > /a/ değişimi: *azacık (azıcık)*

Artlaşma (Ünlü Kalınlaşması): /ö/ > /o/ değişimi: *çomça ('kepçe' < çömçe < Fars. çemçe)*

Önlüleşme (Ünlü İncelmesi): *doğeç ~ döğeç, geyri, hezan ~ hezen*

Yuvarlaklaşma: *afur, alık ~ > aluk, anık ~ annuk, arastak ~ arıtsak ~ arustak, asku, ayırksı ~ ayruksu, barsuk, bitük, bitürem ~ bütürem, cambur ~ cumbur, çapıt ~ çaput, eccik ~ eccük, eğsügetek, ersin ~ ersun ~ erşün, evlük, gallanğuş, gapçuk, gısmuk, gıynaşık ~ gıynaşuk, günücü, ikicüklü / ikincüklü, mantı / mantu, ölüğün körü ~ öllün körü, pürpürüm, yenirce ~ yenürce ...*

Hece Düşmesi: *davulbaz (davlumbaz < Ar. tabl "davul" ve Fars. bāz ile tabl-ı bāz'dan), gétdüler (getirdiler), gótdüler (götürdüler), yápacā (yapacak) ...*

Leyla Karahan, Amasya ağzını Batı Grubu ağızlarına dâhil etmekte, VI. alt grupta sınıflandırmaktadır. Amasya ağzı, Oğuz Türkçesinin Anadolu'da yazı dili hâline gelmesinde etkili olan en önemli ağızlardan birisidir. Amasya ağzının Eski Oğuz Türkçesinin bugüne yansımaları sağlayan bir yapıda olduğu görülmektedir. Amasya ağzında "*eneğimsağma, evedi, gücüleyin, gezyazma, ivitlemek, közegü, kemçük, kepçük, sinsin, uğrun, sökel, potuk, sındı, tamu, tavatır, yasavul, yağanni*" gibi birçok **eskicil (arkaik) sözcük**

yer almaktadır. Bölge ağzındaki bu eskicil sözcükler, Derleme Sözlüğü'ndeki ve günümüzdeki söz varlığı, ses ve biçim özellikleri Amasya ağzının Türkiye Türkçesinin temel ağzlarından birisi olduğunu göstermektedir.

Kısaltmalar

Ams. : Amasya

ç. : Çevresi

Gmş : Gümüşhacıköy

k. : Köyü

Mer. : Merzifon

* Kısaltmalar Derleme Sözlüğü'ndeki biçimiyle kullanılmıştır.

Kaynakça

- Efe, Kürşat (2017). Derleme Sözlüğü'nde Amasya'ya Ait Kelimelerin Dağılımı. *Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiri Kitabı* I. Cilt, Ankara: Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu Yayınları, s.957-999.
- Güzel, Ferdi (2020). Derleme Sözlüğü'ndeki Derlenmemiş Kelimeler Üzerine, *SUTAD*, 49, s. 105-114.
- Karahan, Leyla (2014). *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Silahşör, Ebru (2010). Amasya Merkez Ağzının Ses Bilgisi Özellikleri, *Diyalektolog Dergisi*, Kış I, s. 47-84.
- Silahşör, Ebru (2011). *Amasya Merkez Ağzı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan: Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu (1962-1982). *Derleme Sözlüğü I- XII*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.